

LIBERAALISEN KANSANPUOLUEEN VAALITAPPIO
EDUSKUNTAVAALEISSA 1979
Retoriikka-analyysi järjestölehden teksteistä

Pro gradu

Janne Heikkinen

Jyväskylän yliopisto
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Valtio-oppi
Kevät 2018

”Liberaalisen kansanpuolueen vaalitappio vuoden 1979 eduskuntavaaleissa” – Retoriikka-analyysi järjestölehden teksteistä

Tekijä: Janne Heikkinen

Oppiaine/maisteriohjelma: Valtio-oppi

Pro gradu-tutkielma

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Ohjaaja: Kia Lindroos

Tässä tutkimuksessa tutkimusteemaksi on valittu Liberaalin kansanpuolueen kriisiviestintä vuoden 1979 eduskuntavaaleissa. Tutkimustehtävänä on ollut selvittää puolueen toimijoiden käyttämiä argumentteja vaalitappiosta sekä hahmottaa niiden taustalla vaikuttavia strategioita.

Tutkimusmenetelmänä on käytetty retoriikka-analyysia, joka pohjautuu Chaïm Perelmanin uuden retoriikan mukaiseen argumentaatioteoriaan. Teorialle on luonteenomaista kiinnittää erityistä huomiota yleisö-puhuja-suhteeseen, joten se soveltuu erinomaisesti vaalien aikaisen kriisiviestinnän tutkimukseen. Teoria sisältää toista sataa erilaista argumentaatiotekniikkaa, joista tässä tutkimuksessa on hyödynnetty merkittävää osaa. Työskentelytapa on näin ollen ollut laadullinen, poliittisen tekstin sisältöä tulkitseva ja erittelevä tutkiminen.

Tutkimuksen aineisto pohjautuu Liberaalin kansanpuolueen pää-äänenkannattajana toimineeseen Uusi Polttopiste-nimiseen julkaisuun. Lehteä julkaistiin kerran viikossa läpi vaalivuoden, joten se on muodostanut puolueen merkittävimmän tiedotuskanavan. Lisäksi tutkimuksessa esitellään Liberaalin kansanpuolueen periaateohjelma 1971-1982 ja sen olemassaoloa koskeneet aikaisemmat kotimaiset tutkimukset.

Tutkimuksen tulosten mukaan yleisön mielikuviin vaalitappion syistä pyrittiin vaikuttamaan erityisesti kolmella eri selitysmallilla: epäsuosiollisella vaalimatemiikalla, epäonnistuneella vaalistrategialla ja koko valtaapitävän hallitusrintaman tappiona. Näiden kolmen teeman pohjalta tutkimuksessa analysoidaan, millaista kuvaa ne haluavat antaa yleisölle vaalitappiosta sekä millaisin retorisin keinoin näitä kuvia luodaan ja vahvistetaan puhujan toimesta. Lisäksi tutkimuksessa kiinnitetään huomiota siihen, miten LKP pyrki viestinnässään aktiivisesti vaikenemaan sen omista ilmiselvistä identiteettiongelmista, puoluejohdon strategisista virheistä ja hiipuvasta yhteiskunnallisesta kysynnästä suurten puolueiden kaaderipuolueena.

Avainsanat: argumentaatio, retoriikka, liberaalinen kansanpuolue, eduskuntavaalit

SISÄLLYSLUETTELO

1. Johdanto.....	4
1.1 Tutkimusaiheen esittely	4
1.2 Tutkimuskysymykset	6
1.3 Aikaisempi tutkimus	7
2. Aineiston esittely	9
3. Teoreettinen viitekehys.....	11
3.1 Uusi retoriikka	11
3.2 Chaïm Perelmanin argumentaatioteoria.....	12
3.3 Argumentaatio	14
3.4 Yleisö	17
4. 1970-luvun poliittinen tilanne	20
4.1 Liberaalisen Kansanpuolueen esittely 1965-1982	22
4.1.1 Liberaalisen Kansanpuolueen periaateohjelma 1971-1982.....	24
5. Retorinen analyysi aineistosta	28
5.1 Miten jäsenlehdessä argumentointiin tulevia vaaleja?.....	28
5.2 Miten jäsenlehdessä argumentointiin vaalitappiota?	39
5.2.1 Vaalimatematiikka	41
5.2.2 Vaalistrategia.....	47
5.2.3 Hallitusvastuu.....	51
5.3 Miten vaalitappiota on selitetty myöhemmin politiikan tutkimuksessa?.....	54
6. Johtopäätökset	55
6.2 Jatkotutkimus	59
7. Lähdeluettelo	61
Sähköiset lähteet	62
8. Liitteet.....	64

1. Johdanto

1.1 Tutkimusaiheen esittely

Toisinaan saatamme kuulla puheenvuoroja, joissa ollaan lopen kyllästyneitä “samoihin vanhoihin” valtaa pitäviin puoleisiin. Kyseiset puheenvuorot antavat ensivaikutelman, että puoluekenttä olisi muuttumaton tai sellaisenaan valmiiksi annettu. Tämä ei tietystikään kestä tarkempaa kriittistä tarkastelua. Suomalainen puoluekenttä on pikemminkin elänyt jatkuvassa muutoksessa läpi sen historian. Yksinään kotimaassa on ollut vallan ytimessä mitä erilaisimpia puolueita - jotka ovat toimineet jopa valtioneuvostossa - ja sittemmin päättäneet toimintansa eri tavoin.

Tässä pro gradu -tutkimuksessa tarkastelen yhtä edellä mainitun kohtalon kokenutta suomalaista puoluetta: Liberaalista Kansanpuoluetta (myöhemmin LKP). Se perustettiin vuonna 1965, kun Suomalainen Kansanpuolue ja Vapaamielisten Liitto yhdistyivät. Voidaan perustellusti katsoa, että puolueen painoarvoa suomalaisessa poliittisessä kentässä lisää tietä, että LKP oli satavuotiaan nuorsuomalaisen puolueen perillinen suoraan alenevassa polvessa. Vuonna 1971 hyväksytyssä periaateohjelmassaan LKP määritteli itsensä vapaamieliseksi uudistuspuolueeksi, joka sijoittuu poliittiseen keskustaan.

Tutkimuksen kannalta oleelliset asiat LKP:n toiminnan osalta sijoittuvat kevään 1979 eduskuntavaaleihin ja sen jälkeiseen tapahtumasarjaan, joka lopulta johti puolueen liittymiseen Keskustan jäsenjärjestöksi vuonna 1982. LKP:n loppuaikojaa voi pitää hyvin eripuraisina ja sisäisten ristiriitojen täyteisenä. Lopulta puolue poistettiin puolueräkisteristä vuonna 1999 erinäisten vaiheiden jälkeen, joita en katso tässä tutkielmassa aiheelliseksi käydä läpi seikkaperäisemmin.

Tutkielmani aihe valikoitui pitkälti oman henkilökohtaisen mielenkiintoni vuoksi kotimaista puoluejärjestelmää kohtaan. Olen henkilökohtaisilta taustoiltani poliittisesti verrattain aktiivinen, enkä sen vuoksi halunnut vaarantaa tutkimuksen objektiivisuutta. Oma aktiivisuutta en kuitenkaan suostu laskemaan negatiiviseksi asiaksi, sillä kuten valtiotieteilijä Jan-Magnus Jansson totesi: “Politiikan tutkija ilman omakohtaista kokemusta politiikan tekemisestä on kuin kirurgi, joka ei ole koskaan päässyt harjoittelemaan aidolla

ruumiilla.” (Borg 2015, 283) Kuitenkin objektiivisuuden näkökulmasta LKP:n ja sen kohtalon kannalta dramaattisen vaalivuoden tutkimista tukeva seikka oli, että halusin tietoisesti ottaa riittävästi etäisyyttä nykyhetkessä tapahtuvaan kotimaiseen päivän politiikkaan. Näen, että parhaiten tämä tapahtuisi tutkimalla sellaista yleiseurooppalaista puoluemuotoa, jota Suomessa ei varsin pitkään aikaan voitu löytää voimassaolevasta puolueräkisteristä.

Tarkoitukseni on tutkia kevään 1979 eduskuntavaalitappion aikaan käytettyä retoriikkaa LKP:n jäsenlehden pohjalta. Uskon, että vaalitappion selittämiseen valitut argumentit eivät ole sattumanvaraisia tai jäsenistölle suunnattu kieli syntynyt puhujan toimesta vahingossa. Näen poliittisen analyysin erityisen kiinnostavana tässä kontekstissa juuri sen vuoksi, että kyseessä oli puolueen olemassaolon kannalta poikkeuksellisen merkittävä vaalitappio, joka johti kohti puolueen hidasta loppua. Aihetta ei ole ymmärrykseni mukaan tutkittu juuri aikaisemmin. Oman kokemukseni perusteella politiikan tutkijat ovat usein kiinnostuneita vaalivoittajien retoriikasta, mutta vähemmälle huomiolle on jäänyt puolueiden valikoima kriisiviestintä niissä tilanteissa, joissa se on kokenut vaalitappion. Uskon tuovani tämän tutkimuksen myötä uutta tietoa sittemmin vähemmälle huomiolle jääneelle kotimaisen liberaalin puolueen tarinasta.

Tutkielmani on jaettu kuuteen osioon. Tässä ensimmäisessä osiossa tuon esiin tutkimusaiheen esittelyn lisäksi tutkimuskysymykset, eli miten puoluelehdessä argumentoitiin vaalitappion syitä kevään 1979 eduskuntavaalien aikana. Samalla esitän valittua tutkimustehtävää tarkentavia kysymyksiä. Lisäksi teen lyhyen katsauksen aikaisempaan tutkimukseen, jonka olen ottanut työssäni huomioon. Toisessa osiossa esittelen tutkielmani aineiston.

Kolmannen osion alkuun luon katsauksen teoreettisen viitekehyksen puitteissa retorisen analyysin metodiin, jonka olen katsonut tutkimuksen tekemisen kannalta relevantiksi työkaluksi. Menetelmänä pro gradu -tutkielmassani on puolalaisen argumentaatioteoreetikko Chaïm Perelmanin retoriikan tutkimuksen metodi. Tästä johtuen työni on siis luonteeltaan laadullinen, poliittisen tekstin sisältöä tulkitseva ja erittelevä tutkimus. Samassa yhteydessä avaan yleisön ja argumentaation käsitteitä tämän tutkielman kontekstissa, joka perustuu Perelmanin uuteen retoriikkateoriaan. Neljännessä osiossa

esittelen lyhyesti karkealla tasolla 1970-luvun lopun poliittista tilannetta ja luon katsauksen Liberaalisen Kansanpuolueen toiminnan taustoihin.

Viidennessä osiossa siirryn varsinaiseen retoriseen analyysiin puolueen jäsenlehden muodostamasta aineistosta, jossa teemoittelen eksplisiittisiä perusteluita ja analysoin implisiittisiä argumentteja. Käyn tutkimukseni lähteiden pohjalta läpi oleellisia huomioita siitä, miten puolue on pyrkinyt kriisitilanteessa argumentoimaan vaalitappioon johtaneita syitä sekä vaikuttamaan tietoisesti erilaisten strategioiden avulla yleisön näkemyksiin vaalitappion syistä. Näin ollen analyysini keskittyy eri kielenkäytön tasoista juuri argumentoinnin retoriikkaan. Retoriikan ymmärrän tutkimuksessani poliittiseksi vaikuttamiseksi, vakuuttamiseksi tai suostutteluksi. Analyysini tarkastelukohteena on itse teksti, sen taidokkuus ja vaikuttavuus suhteessa yleisöön. Erittelen tutkimuksessani puhujan, yleisön, puheen foorumin sekä argumentoinnin lähtökohdat ja tekniikat. Pyrin tuomaan esiin tekstin ne puolet, joilla pyritään muuttamaan tai vahvistamaan yleisön käsityksiä puhujan haluamista asioista. Esittelen myös lyhyesti argumentteja, joilla kyseistä LKP:n vaalitappiota on myöhemmin kotimaisessa politiikan tutkimuksessa pyritty selittämään.

Työni kuudennessa ja viimeisessä osiossa vedän yhteen lopputulokset sekä johtopäätökset, joita voi pitää perustellusti tutkimusongelman kannalta oleellisina. Samalla kerron lyhyesti omien ennakkokäsitysteni muuttumisesta ja siitä, mitä yksittäisiä asioita opin tämän tutkielman tekemisen aikana. Lopuksi ideoin tulevaisuuden jatkotutkimuksen mahdollisuuksia. Tutkielman päättää erillinen liiteosio sekä lähdeluettelo, jossa on eriteltyinä kaikki tässä työssä hyödynnetyt lähteet.

1.2 Tutkimuskysymykset

Tutkielmani tutkimuskysymysten ymmärtämisen ehdottomana edellytyksenä on, että lukija tiedostaa aikarajaukseni puitteissa tapahtuneet keskeiset käänneet kotimaan politiikassa. LKP oli aikansa ainoa liberalistinen puolue Suomessa ja se toimi hallituksessa yhtäjaksoisesti vuosikymmenen ajan aina vuoteen 1979 asti. Pidän kyseisen vuoden eduskuntavaaleja puolueen kannalta erityisen kohtalokkaana, sillä se menetti puolet kansanedustajapaikoistaan. Vaalitulokset tarkoitti luonnollisesti myös sitä, että puolueen oli jättäydettävä maamme hallitustyöskentelystä kokonaan. Myöhemmän poliittisen historian

tiedoilla voidaan perustellusti väittää, ettei se noussut enää koskaan toimintakykyiseksi puolueeksi tuon tappion jälkeen. (Ruoho 2005, 23)

Edellä kuvaillun kontekstin huomioon ottaen katson, että puolue ja sen johtavat henkilöt ajautuivat uudenlaisen tilanteen eteen, jossa se tarvitsi itselleen suotuisaa kriisiviestintää. Yleensä ottaen politiikan tutkimuksessa vaalitappiotilanteissa käytetty argumentaatio on jäänyt pienempään rooliin suhteessa vaalivoittajien puheisiin. Tämä lisäsi kiinnostusta sitä kohtaan, miten puoluelehdessä argumentoitiin vaalitappion syitä kevään 1979 eduskuntavaalien aikana. Tästä muotoutui myös poliittisen analyysini perimmäinen kysymys ja tutkimustehtävä:

- 1. Miten puoluelehdessä argumentoitiin vaalitappion syitä kevään 1979 eduskuntavaalien aikana?**
- 2. Mikä tai mitkä ovat puhujan strategiat? Mikä on voinut aiheuttaa vaalitappion? Ovatko tehdyt otaksumat johdonmukaisia?**

Tässä tutkimuksessa olen siis perusteellisesti kiinnostunut niistä valinnoista, millaisia merkityksiä tekstin tuottaja on halunnut käännekohtiin johtaneille syille luoda ja miten se on pyrkinyt suostuttelemaan yleisöä puolelleen. Yleisökäsitystä olen avannut laajamittaisemmin omassa osiossaan myöhemmin tässä teoksessa. Työni varsinaisessa analyysiosiossa eksplikoin perelmanilaisen retorisen luennan keinoin niitä argumentteja ja tehokeinoja, joilla vaalituloksesta pettyneeseen lukijakuntaan pyrittiin vaikuttamaan.

1.3 Aikaisempi tutkimus

Tuen ja syvennän tutkimustehtävääni ottamalla lähdekirjallisuutena huomioon aikaisemmat aiheeseen perehtyneet kotimaiset politiikan tutkimukset. Tutkimuksista annan erityistä painoarvoa Taina Ruohon (2005) valmistuneelle pro gradu -tutkielmalle “Miksi puolueuotoinen liberalismi on kadonnut Suomesta?”, jossa on pyritty tarkastelemaan puolueuotoisen liberalismien romahtamisen tosiasiallisia syitä. Lisäksi huomion siinä hyödynnetyn kansainvälisen David Arterin artikkelin “The Finnish Election of 1979: The Empty-Handed "Winner"?”.

Toinen lähes vastaavasta näkökulmasta aihetta sivuava ja jo aikaisemmin julkaistu tutkielma on valtiotieteiden tohtori Elisa Juholinin (2000) artikkeli “Presidentinvaali kampanjaorganisaation näkökulmasta”, jossa pyrittiin kampanjan sisäpiirin haastatteluja hyödyntämällä erittelemään tosiasiallisia syitä sille, miksi Elisabet Rehn ei tullut valituksi presidentiksi toisellakaan yrittämällä. Katson, että juuri tässä suhteessa oma tutkimukseni poikkeaa oleellisesti aikaisemmista analyyseista. Sen sijaan, että olisin kiinnostunut dramaattiseen vaalitulokseen viime kädessä johtaneista syy-seuraussuhteista, niin kiinnitän mielenkiintoni kriisiviestinnälliseen retoriikkaan, jolla puolueen taholta haluttiin luoda merkityksiä käännteentekevälle murrokselle.

Tämän tutkielman tekemistä on inspiroinut myös erityinen huomio siitä, että politologiset ja retoriset analyysit ovat olleet tähän saakka tyypillisesti kiinnostuneita ensisijaisesti suurten puolueiden kannattajarakenteesta, kampanjaviestinnästä ja teemoista, ehdokkaiden imagosta ja vaalivoittajien käyttämästä retoriikasta. On sinänsä hyvin ymmärrettävää, että vaalivoittajien monipuolinen argumentaatio on vienyt tutkijoiden suurimman mielenkiinnon, koska vaalien voittaminen on pääsääntöisesti lisännyt automaattisesti puhujan valta-asemaa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Toisaalta Suomen kaltaisessa vaalijärjestelmässä, jossa vakiintuneet puolueet vuorottelevat hallitusvastuussa, on tyypillistä, että lyhyen oppositiokauden jälkeen puolueet tekevät paluun hallitukseen. Tämän vuoksi koin mielenkiintoiseksi tutkia argumentaatiota ja retorisia tehokeinoja, joilla puolue pyrkii toisaalta selittämään vaalitappiotaan sekä yhtäältä aloittamaan työn uuden nousun varmistamiseksi.

2. Aineiston esittely

Tutkimuksen aineiston perustan muodostaa LKP:n johtavana pää-äänenkannattajana toiminut poliittinen mielipidelehti nimeltä Uusi Polttopiste (myöhemmin UPP). Lukijan kannalta on huomionarvoista tähdentää, että lehteä julkaistiin kyseisellä nimellä vuosina 1973-1979, mutta tätä ennen ja sen jälkeen kyseinen lehti julkaistiin nimellä Polttopiste.

Rajaan ajallisesti aineiston tutkimisen tammi-huhtikuuhun 1979, jolloin Uusi Polttopistelehteä julkaistiin kerran viikossa, ja sen päätoimittajana työskenteli Jarmo Mäkelä. Maaliskuun vaalitappio näkyi puolueessa paitsi raskaina poliittisina menetyksinä, myös taloudellisina seuraamuksina. Tämän vuoksi lehteä kustantanut LK-Kustannus OY joutui myöhemmin saneeraamaan toimintaansa ja samalla vaihtamaan päätoimittajaansa elokuussa 1979. Vt. Päätoimittajana aloitti 2.8.1979 yht. maisteri Samuli Miettinen. (UPP 32/1979, 2) Lehestä olen valikoinut analyysia varten kaikki eduskuntavaaleja käsittelevän aineiston. Empiirinen aineisto muodostuu siis pääasiassa puoluelehdessä käytetyistä erityyppisistä puheenvuoroista. Nähdäkseni tämänkaltainen rajaus palvelee tutkimuksen tarkoituksia parhaiten. Näin pystyn lukemaan esiin ja analysoimaan juuri sellaiset argumentit ja retoriset tehokeinot, joita vaalien aikaisen kriisin keskellä pyrittiin puolueen ja sen johtajien toimesta viestintäkanavissa hyödyntämään.

Valitsin aineistoksi puoluelehden, koska toisin kuin tämän päivän politiikassa, niin tapahtumien aikana se muodosti kaikista keskeisimmän viestintäkanavan puolueen ja sen ydinkannattajien välille. Puolueen pää-äänenkannattajalehdillä oli merkittävä rooli yhteisön jäsenten yhtenäisyyden tiivistäjänä ja lehtien suoranainen tehtävä oli lujittaa oman leirin katsantokantaa. Puoluelehdet ovat olleet jo pitkään erottamaton osa yhteiskuntamme kehitystä, eivätkä siten eroa tutkimuskohteena muista mahdollisista lähteistä. Suomen poliittisessa historiassa puolueet ovat tyypillisesti jopa syntyneet tiettyjä aatteita edistäneiden puoluelehtien ympärille. (Mickelsson 2015, 347)

Kriisiviestinnän näkökulmasta myös muita mielenkiintoisia kanavia olisi löytynyt, kuten puoluejohdon haastattelut valtakunnallisissa medioissa. Tämän tutkielman tarkoituksena on kuitenkin tutkia tietyille erityisyleisölle suunnattua suostuttelevaa puhetta ja strategisesti tarkoin harkittua kriisiviestintää, jolloin puoluejohdolle myönteinen pää-äänenkannattajalehti tarjoaa parhaan mahdollisen aineiston. Aineistossa on myös hyvin

vähän uutisointia yleisistä asioista ja silloinkin kun niitä esiintyy, on ne valikoitu tarkoin puolueen oman edun mukaisiksi nostoiksi. Yleensä ottaen puoluelehtiä tutkittaessa on syytä ymmärtää, että ne ovat luonteeltaan tietyn valmiiksi annetun katsantokannan omaavia, eivätkä ne pyri toiminnassaan asioiden tilan objektiiviseen tarkkailuun. Tutkielmassani tunnistan esimerkiksi pääkirjoitukset tärkeiksi vallan käytön ajureiksi, enkä pelkästään neutraaleiksi sivustaseuraajiksi. Juuri tällaisen aineiston tutkimisen tekee mielenkiintoiseksi myös se, että kriisin aikaiseen keskusteluun ovat pystyneet ottamaan osaa myös puolueen keskeiset taustavaikuttajat, kuten poisjääneet kansanedustajat, sekä aivan tavalliset rivijäsenet esimerkiksi mielipidekirjoitusosasta puitteissa. Tutkielmassani katson, että tällainen monitahoinen keskustelu on omiaan paljastamaan pinnan alta löytyviä jännitteitä ja ristiriitoja, jotka eivät välttämättä sovi yhteen puoluejohdon asettamiin argumentteihin.

Oman mielenkiintoisen lisänsä puoluelehden tutkimiseen tuo siinä nostetut tilastot ja pilakuvat, jotka ovat tukeneet omalla värikkäällä otteellaan puolueen strategisesti valitsemaa linjaa tapahtumien kulusta. Esimerkiksi pilakuvat hahmottavat hyvin sitä tapaa, jolla puolue on suhtautunut aikansa poliittiseen ympäristöön ja kilpaileviin puolueisiin. Tässä tutkimuksessa kuvat ovat kuitenkin lähinnä täydentämässä analyysiani, enkä ole pyrkinyt tarkastelemaan niitä varsinaisilla kuvantulkinnallisilla keinoilla.

Varsinaisen tutkimusaineiston lisäksi hyödynnän tutkielman lähdekirjallisuudessa puoluemuotoista liberalismia tarkemmin tutkineen Taina Ruohon vuonna 2005 valmistunutta pro gradu -tutkielmaa “Miksi puoluemuotoinen liberalismi on kadonnut Suomesta?”. Lisäksi huomioin LKP:n näkyvän johtohahmon Olavi Borgin (1979) teoksen “Liberalismi ja liberaalit puolueet”. Näiden teosten avulla on mielestäni hedelmällisempää hahmottaa kotimaisen LKP:n toiminta osana laajempaa yleiseurooppalaista puoluemuotoista liberalismiin kokonaisuutta. Lisäaineistona olen tutustunut LKP:n poliittiseen ohjelmatyöhön ja esitellyt niitä osiossa, jossa tarkastelen puolueen taustoja yleisellä tasolla.

3. Teoreettinen viitekehys

3.1 Uusi retoriikka

Tyypillisesti retoriikka jaetaan kahden eri aikakauden retoriikan käsitteeseen, eli klassiseen ja uuteen retoriikkaan. Retoriikan klassisessa ja kapeammassa merkityksessä oltiin kiinnostuneita pääasiassa puhetaidosta ja retoriikasta julkisissa esiintymisissä, jonka muodostivat puhujan, aiheen, puheen ja yleisön kokonaisuus. Tuolloin retoriikan keskeisenä antina oli pyrkimys tarjota puhujalle normatiivisia ohjeita siitä, mistä osista vakuuttava ja johdonmukainen puhe tyypillisesti muodostuu. Huomiota kiinnitettiin esimerkiksi siihen, miten puhumista ja äänenkäytön tekniikoita - kuten painottamista, tauottamista tai äänenvoimakkuuden vaihteluja puheen eri osissa - hyödynnettiin vaikuttavassa puheessa. Klassisen retoriikan loppu ajoittuu 1800-luvun loppuun ja 1900-luvun alkuun, kun sen ohjeet, säännöt ja normit koettiin aikansa eläneiksi ja kuluneiksi. Samaan aikaan yhteiskuntafilosofiassa alettiin laajemmin kiinnostumaan yhteiskunnasta ja yhteisöistä kokonaisuuksina, eikä niinkään yksinään johtajien karismaattisuudesta tai retorisisesta kyvykkyydestä. Jossain määrin kiinnostus klassista retoriikkaa kohtaan alkoi myös hiipua siitä syystä, että retoriikkaa alkoi olla joka puolella, kun viestin lähteet alkoivat voimakkaasti monipuolistumaan. (Puro 1998, 82-91)

Vastaavasti uusi retoriikka painottaa puhutun ja kirjoitetun puheen kuvailua, osiin pilkkomista ja analysointia. Uudessa retoriikassa ei olla kiinnostuneita kaunopuheisuudesta, vaan ennen kaikkea sen yhteisyyttä luovasta voimasta ja vuorovaikutuksesta. Toisin kuin klassisessa retoriikassa, niin uudessa retoriikassa voidaan analysoida myös tekstin ilmentävää arvomaailmaa. Uuden retoriikan merkittävimminä teoreetikoina pidetään Chaïm Perelmania, Stephen Toulminia ja Kenneth Burkea. Tässä teoksessa olen hyödyntänyt puolalaisen Chaïm Perelmanin uutta retoriikkaa, joka palautti retoriikan takaisin alkuperäiseen yhteyteensä päättelyn ja vakuuttamisen tutkimukseksi. Perelman näki tekstit tavoitteellisena toimintana, johon kuului koko kielellinen vuorovaikutus - eivät ainoastaan yksittäiset kielikuvat. Perelmanille retoriikan muoto ja sisältö eivät ole kaksi eri asiaa, vaan toisiinsa kietoutuneita päättelyn ja vakuuttamisen elementtejä. (Summa 1989, 93, 99, Summa 1996, 64-65) Uudessa retoriikassa on avainasemassa suhtautuminen yleisöön, sillä se tutkii kaikenlaisille yleisöille tarkoitettuja esityksiä. Uuden retoriikan perinteen mukaan onnistunut argumentointi edellyttää aina yhteyttä puhujan ja yleisön välillä.

Perelmanin monipuolista yleisökäsitystä käsittelen tämän teoksen omassa osiossaan tarkemmin.

3.2 Chaïm Perelmanin argumentaatioteoria

Chaïm Perelman on yksi argumentaatiota painottavan uuden retoriikan tutkimuksen merkittävimpiä teoreetikkoja. Voidaan perustellusti sanoa, että on pitkälti Perelmanin ansiota, että uusi retoriikka tuli käsitteenä ja ilmiönä tunnetuksi. Perelmanin argumentaatioteoriasta tekee erityislaatuisen juuri se, että retoriikan ydintä tarkastellaan argumentaationa eikä klassisessa mielessä kaunopuheisuutena, jonka osatekijöiden vakuuttavuutta voidaan hahmottaa ja systematisoida anaalysikehikon kautta. (Summa 1996, 65-69) Perelmanin argumentaatioteoriassa korostetun aseman saavuttaa järjen ja arvojen merkitys retoriikassa. Nämä muodostavat teorian kantavan ajatuksen problematiikasta, joka syntyy arvopäätelmien järjellisestä arvioimisesta. Toisin sanoen Perelman pyrkii etsimään teoriassaan keinoja siihen, miten pystymme uskottavasti tutkimaan arvopäätelmiä puolustavia tai vastustavia näkemyksiä sekä hahmottamaan niiden uskottavuuden muodostavan rakenteen. Lisäksi Perelman painotti hyvin perustellun ja oikeudenmukaisen retoriikan muotoutuvan argumentaatiosta, joka pyrkii yhteistoimintaan ja -ymmärrykseen.

Chaïm Perelman ja Lucie Olbrechts-Tytecan kertovat yhteisessä teoksessaan "The New Retic - A Treatise on Argumentation" argumentaatioteorian tarpeen syntyneen siitä, ettei julkisessa keskustelussa ole yksinomaisten tavoitteena vakuuttaa modernin logiikan hengessä aukottomilla matemaattisilla kaavoilla. Perelmanin mukaan logiikka ei voi yksin toimia retoriikan perustana, koska se ei ota huomioon arvopäätelmissään sitä, mikä on oikeudenmukaista, eettistä tai inhimillistä. Perelmanin ja Olbrechts-Tytecanin mukaan argumentaatio on sekä-että-perusteista. Näin ollen suostuttelu ja vakuuttaminen tulee mahdolliseksi sellaisissa kohdissa, joissa pyritään hakemaan yleisesti hyväksytyn nojalla tukea väitteille, jotka ovat tai voivat olla kiistanalaisia. (Perelman, Olbrechts-Tytecan 1969, 8,13)

Samaisessa teoksessa kirjoittajat esittelevät teoriansa puitteissa kolme argumentaation ulottuvuutta. Ensimmäiseksi he esittelevät argumentaation viitekehyksen eli yleisökäsityksen, toiseksi premissit eli argumentaation esisopimukset ja kolmanneksi

argumentaatiotekniikat. Perelmanin argumentaatioteorian poikkeuksellisen laaja-alaista yleisökäsitystä avaan seikkaperäisemmin tämän teoksen omassa osiossaan. Tiivistettynä Perelman mieltää yleisöksi kaikki sellaiset tahot, joihin puhuja haluaa argumentaatiollaan vaikuttaa. (Perelman, Olbrechts-Tytecan 1969, 21)

Argumentaation esisopimukset tarkoittavat analysointitapaa, jossa kiinnitetään erityistä huomiota siihen, millaisille taustaoletuksille ja uskomuksille argumentit pyritään perustamaan. (Perelman, Olbrechts-Tytecan 1969, 65) Premissit tulee tässä kohtaa ymmärtää puhujan erityislaatuiseksi käyttövoimaksi, jossa puhuja pyrkii tarkoitushakuisesti ennakoimaan ja hyödyntämään yleisön kanssa yhteisymmärryksessä olevia premissejä oman argumenttinsa hyväksymiseksi. Itse puheaktissa premissit saattavat olla eksplisiittisesti julkituotuja tai implisiittisesti toisiinsa yhdistäviä argumentteja. Premisseiltä ei odota objektiivisuutta, vaan niiden tehtävänä on saada yleisön hyväksyntä vakuuttamalla ja toimimalla argumentoinnin lähtökohtana, jotta yleisö voi hyväksyä varsinaisen johtopäätöksen. Premissit jakaantuvat kuuteen osa-alueeseen: faktoihin, totuuksiin, olettamuksiin, arvoihin, hierarkioihin ja päättelysääntöihin.

Faktalla tarkoitetaan argumentoinnissa sellaista tosiasiapäätelmää, jonka kaikki voivat hyväksyä, mutta samalla julki tullessaan kyseenalaistaa. Totuudet sen sijaan käsitetään osaksi laajempaa asiayhteyttä, kuten tieteellisiä teorioita. Oletukset ovat tavalliseksi ja todennäköiseksi miellettyä toimintaa, joka perustuu aikaisempaan jaettuun kokemukseen. Käytännössä oletukset koskevat yleisemmin sellaisia tilanteita, joissa yleisö aloittaa normaalisti puhujan kuuntelun luottamalla hänen asiansa oikeudellisuuteen vailla parempaa tietoa puhujan tosiasiallisista pyrkimyksistä. Arvoilla pyritään vastaamaan abstraktilla tasolla jonkun tietyn ja rajatun yleisökunnan intresseihin, joiden keskuudessa kulloinenkin arvo nauttii jakamatonta hyväksyntää. Hierarkiat nousevat pääsääntöisesti isoon merkitykseen sellaisissa tapauksissa, joissa puhujan on tehtävä valintoja kahden vaihtoehdon väliltä. Tällainen tilanne voi olla esimerkiksi ihmisen hyvinvoinnin edelle asettaminen suhteessa ympäristöasioihin. Päättelysäännöt kulkevat samassa rajapinnassa olettamuksien kanssa ja ne perustuvat järjestykseen, ulkoiseen olemukseen, eksistenssiin tai persoonaan. Päättelysäännöt tulevat näkyväksi muun muassa sellaisissa tilanteissa, joissa reettori arvioi yleisön hyväksyvän puheen hänen ammattinsa vuoksi. (Perelman, Olbrechts-Tytecan 1969, 65-83)

Kolmas oleellinen osa Perelmanin argumentaatioteorian kokonaisuutta on argumentaation kulku sekä kielen resurssit eli argumentaatiotekniikat. Nämä käsittävät kokonaisuuden, johon sisältyy laskentatavasta riippuen noin sata toisistaan poikkeavaa retorisen tekniikan määrittelyä ja kuvausta. Perelman jakaa melko tyypillisellä tavalla argumentaation tekniikat kahteen pääluokkaan: assosiativisiin ja dissosiativisiin. Assosiaatioissa on kyse erilaisten ilmiöiden yhdistämisestä toisiinsa, kun taas dissosiativinen tekniikka toimii päinvastoin. Dissosiativiset tekniikat toimivat assosiativisten vastavoimana. Dissosiaatio on luonteeltaan pilkkovaa ja jaottelevaa ja käyttää hyväksi sitä, että pienemmissä osissa jokin ilmiö on hyväksyttävämpi kuin suurena kokonaisuutena. Tätä käytetään poliittisessa retoriikassa laajalti. Käytännössä assosiativiset tekniikat käsittävät esimerkiksi metaforat, metonymiat, analogiat, tautologiat, kvantifioinnit, havainnollistamisen, naurunalaiseksi tekemisen, määritelmien käytön, rinnastukset ja auktoriteettiin nojaamisen. Dissosiativiset tekniikat ovat taas esimerkiksi todellisuuden osatekijöiden erottelua, vastakkainasettelua sekä vastakohtaparien muodostamista esimerkiksi välille hyvä-huono tai luokituspareiksi välille eläinkunta-kasvikunta. (Perelman 1996, 61)

3.3 Argumentaatio

Argumentoinnin tutkimuksen voidaan katsoa perustuvan viime kädessä kahteen toisistaan poikkeavaan suuntaukseen: retoriseen ja formaaliseen. Retorisessä tutkimuksessa pyritään tarkastelemaan ensisijaisesti kielikuvien ja muiden retoristen keinojen merkitystä vakuuttamisen lähteenä. Vastaavasti formaalisessa tutkimuksessa tarkoituksena on keskittyä tutkimaan tai arvioimaan argumenttien pätevyyttä. Näistä kahdesta päädyin tässä tutkielmassa ensimmäiseen vaihtoehtoon. (Palonen & Summa 1996, 11)

Tutkielmassani ymmärrän argumentaation Perelmanin ja Olbrechts-Tytecanin argumentaatioteorian mukaisesti, eli argumentointi on luonnollisella kielellä tapahtuvaa suullista tai kirjallista viestintää, jonka tavoitteena on voimistaa tai muokata yleisön vakaumuksia johonkin asiaan, henkilöön tai tapahtumaan. (Perelman 1996, 16-17) Määrittelen siis argumentaation vuorovaikutteiseksi suhteeksi, joka muodostuu aina argumentoijan ja yleisön välille. Tästä syystä puhujan on myös aina pyrittävä valitsemaan väitteilleen tuekseen sellaiset perustelut, jotka yleisö voi hyväksyä. Tutkielmassani en ole kiinnostunut ainoastaan julkituoduista asioista, vaan myös sellaisista asioista, joista puhuja

pyrkii vaikenemaan. Tästä syystä katson, että argumentaatiolle on leimallista kontingenssin olemassaolo, eli riippumatta siitä mitä tai miten tehdään, se voidaan tehdä myös toisin. Tästä johtuen sen tulkitseminen on aina kompleksinen prosessi, jossa tulkinnallisuus on vahvasti läsnä. Teoreettisesti ajateltuna argumentaatiolla voidaan nähdä hyvin moninaisia tavoitteita. Sen vuoksi tässä tutkimuksessa rajaan huomioni siihen, miten yleisöä pyritään suostuttelemaan argumentoijan omalle kannalle. (Leiwo & Pietikäinen 1996, 95)

Mielestäni on huomionarvoista täsmentää, että argumentaatio ei ole tässä kontekstissa tarkoitettu puhujan itsensä vakuuttamiseksi tai ainoastaan jollekin toiselle osapuolelle. Tutkimuksessani argumentaatio on tarkoitettu kohdeyleisölle, joka käsittää useita eri toimijoita. Hilka Summan (Summa 1996, 71) mukaan vaikuttavuus itsessään muodostuu siitä, kuinka uskottavia yleisön mielestä ovat puhujan esitykseensä valitsevat syy-seuraussuhteet, tavoite-keino-kytkennät, esimerkit, rinnastukset, metaforat tai vastakkainasettelut.

Tutkimuskohteelleni eli puoluelehdelle on luonteenomaista arkikieli ja argumentaatio, eikä logiikan kieli ja looginen argumentaatio. Tämän vuoksi en lähde erittelemään argumenttien premissejä, johtopäätöksiä tai näiden välistä päättelysuhdetta. (Summa 1996, 70–71) Tämän tyyppistä argumentaation rajausta tukee Perelmanin teoria, jonka mukaan argumentaatiolla ei ylipäätään tavoitella vain loogista hyväksyntää, vaan varsin usein tähtäimessä on toiminta tai ainakin toiminta-alttiuden luominen. (Perelman 1996, 19)

Tutkimuksessani argumenttirakenteet jaotellaan Chaïm Perelmanin (Perelman 1996, 59) muodostamalla tavalla assosiativisiin ja dissosiativisiin tekniikoihin. Kummankin luokittelut avulla pyritään tarkastelemaan argumenttien sisäistä loogisuutta, eli sitä miten argumentti on rakennettu, mille oletuksille ja kuinka nämä esitetään. Perelmanin argumentaatioteoriassa assosiativiset tekniikat jakautuvat alaosissaan vielä kolmeen erilaiseen sidostyyppiin: kvasiloogiset argumentit, todellisuuden rakenteeseen perustuvat argumentit sekä itse tuota todellisuuden rakennetta luovat tai perustavat argumentit.

Kvasiloogiset argumentit pyrkivät imitoimaan loogista tai matemaattista ajattelua, joissa ei huomioida vaihtoehtoisia näkemyksiä, asiantilan muutoksia tai omakohtaiseen tulkintaan perustuvia näkemyksiä. Perelmanin mukaan (Perelman 1996, 59) kvasiloogiset argumentit kuitenkin eroavat muodollisesta päättelystä sikäli, että niiden soveltaminen ei ole mahdollista ilman ei-muodollisten väitteiden hyväksymistä. Perelman käyttää

kvasiloogisesta argumentista esimerkkinä tilannetta, jossa jokin määrätty asia pilkotaan pienemmiksi osiksi. Jos tämä asia ei kuulu johonkin toiseenkin osaan, niin se ei voi myöskään kuulu asiaan kokonaisuudessaan. Kaiken kaikkiaan Perelman kategorisoi kvasiloogisiin argumentteihin ristiriidan, yhteensopimattomuuden, samuuden, määritelmät, analyysit, vastavuoroisuuden, oikeudenmukaisuuden, transitiivisuuden, mitat, painot, todennäköisyydet ja tautologiat. (Perelman 1996, 57-92) Pelkät kvasiloogiset argumentit eivät kuitenkaan usein riitä vakuuttamaan kuulijoita. Tämän vuoksi Perelman on täydentänyt niitä todellisuuden rakenteeseen nojaavilla argumenteilla.

Todellisuuden rakenteeseen nojaavat argumentit ovat useimmiten sellaisia, joissa vedotaan *peräkkäisyysiteisiin*, kuten syy ja seuraus tai *rinnakkaisuussiteisiin*, kuten henkilön ja hänen tekojensa suhde. Perelmanin mukaan kyseessä on kahdesta erilaisesta tavasta jäsentää todellisuutta. Ensinnäkin peräkkäisyysiteissä ideana on suhteuttaa toisiinsa saman tason ilmiöitä. Toisekseen rinnakkaisuussiteissä argumentaatio taas perustuu eritasoiseihin tekijöihin, kuten olemukseen ja sen ilmentymiin. (Perelman 1996, 93) Peräkkäisyysiteet ovat siis argumentaatioteorian osa, jossa analysoidaan ilmiöiden välisten seuraussuhteiden toteamista. Perelmanin mukaan tällä tekniikalla pyritään pääasiassa tarkastelemaan syitä, seurauksia, motiiveja ja tosiasioiden arvottamista seurausten myötä. Lisäksi seurauksia voidaan tarkastella havainnoinnin, ennakoimisen, todentamisen ja olettamisen kautta. (Perelman 1996, 94-95) Rinnakkaisuussiteet ilmentyvät tyypillisesti sellaisissa tilanteissa, joissa henkilöön pyritään liittämään hänen saavutuksiaan tai aikaisempia toimia. Arkiesimerkkinä tästä toimii maineen tai omassa yhteisössään arvostetun auktoriteetin käyttäminen argumenttina. Retorisissa kuvioissa rinnakkaisuussiteillä voidaan myös liittää toisiinsa tapahtumia, henkilöitä, teoksia ja näiden taustalla olevia historiallisia ajanjaksoja. (Perelman 1996, 113)

Assosiativisten tekniikoiden kolmas ja viimeinen osa on todellisuuden rakennetta luovat tai perustavat argumentit, joiden funktio on käyttää tarkkaan valittuja asioita jonkinlaisina ennakkotapauksina, malleina tai yleisinä sääntöinä. (Perelman 1996, 60) Käytännössä tällaisia tekniikoita ovat analogian, esimerkin, havainnollistamisen, mallin ja metaforan käyttäminen.

Perelmanin argumentaatioteoriassa analogia ymmärretään sen alkuperäisessä etymologisessa merkityksessä, eli suhteeksi, eikä sitä tule sekoittaa sen filosofisessa

historiassa muunlaisissa käyttötarkoituksissa olleisiin termeihin. Näin ollen analogiasta puhuttaessa tarkoitetaan kommunikaation ja ei-muodollisen päättelyn ominaisuutta. Se eroaa matemaattisesta ilmaisemisesta sen vuoksi, että se ei aseta kahden asian suhteen yhtäläisyyttä vaan huomauttaa niiden samankaltaisuuden. Toisin kuin kliinisessä algebran mukaisessa päättelyssä, niin analogiassa vain annetaan ymmärtää, että a:n suhde b:hen voi muistuttaa c:n suhdetta d:hen. Perelmanin mukaan päättelyn tehtävänä on tällöin olla kuin teeman valaiseminen sen perustan avulla. Samassa yhteydessä Perelman esittää argumentaatioteoriassaan metaforan - jota käytetään tieteessä ja argumentaatioissa paljon - analogian kautta. Perelmanille metafora edustaa analogian pitkälle vietyä versiota, joka on ikään kuin analogia tiivistetyssä muodossa. Tällä Perelman tarkoittaa sitä, että metafora voi olla jokin seuraavista: “A:n D”, “C:n B” tai “A on C”. Metaforan tehtäväksi siis jää teeman ja perustan sulautumisen tuloksena syntynyt tiivistynyt analogia. (Perelman 1996, 129, 136)

3.4 Yleisö

Yleisellä tasolla retoriikan tutkimuksessa yleisöllä tarkoitetaan sitä ihmisjoukkoa, jonka mielipiteisiin puhuja haluaa vaikuttaa. Joukko voi olla yksi ihminen, tietty osa kuulijakunnasta tai koko kuulijakunta. Tämä yleisö tulee kuitenkin erottaa puhetta paikan päällä kuuntelevasta yleisöstä. Tässä teoksessa katson, että juuri yleisösuhte erottaa argumentaation muista vuorovaikutteisista prosesseista. Valitsin tämän tutkielman yleisökäsitteen seikkaperäisempään avaamiseen puolalaisen argumentaatioteoreetikko Chaïm Perelmanin uuden retoriikkateorian, koska hänen teorioissaan korostuu aivan erityisellä tavalla yleisön ja puhujan välinen suhde.

Perelmanin (1996, 17–18) mukaan argumentoinnilla pyritään vaikuttamaan yleisöön muuttamalla sen mielipiteitä ja siten voittamaan yleisö puhujan kannalle. Perelmanin teorian mukaan argumentointi on luonteeltaan kommunikointia, johon kuuluu erityispiirteinä tietoisuus yleisöstä ja tämän vuoksi puhujan tulee määrittää argumenttinsa suhteessa yleisöönsä. (Summa 1996, 67) Näin ollen argumentoinnin tyyli muuttuu yleisön mukaan eli sen mukaan, millaiselle yleisölle hän joko tietoisesti tai alitajuisesti puhuu. (Perelman-Olbrechts-Tyteca 1971: 19, 22, 31-33.) Perelmanin mukaan (Perelman 1996, 41) puheaktissa on aina väistämättä kyse valinnasta, koska puhujan on pyrittävä poimimaan argumentaationsa lähtökohdat yleisön jo hyväksymien väitteiden joukosta. Puhujan

onnistumista mittaa myös se, että saako hän kuulijansa kiinnittämään huomiota sellaisiin tapahtumiin, jotka he olisivat muuten sivuuttaneet. (Perelman 1996, 44)

Perelmanin argumentaatioteoriasta tekee erityisen mielenkiintoisen sen yleisöä analysoiva ja erittelevä käsitys. Perelman jaottelee argumentaatioteoriassaan yleisön erityisyleisöön ja universaaliyleisöön. Hänen mukaansa erityisyleisöön vaikutetaan esityksissä suostuttelemalla ja vakuuttamista taas käytetään universaaliyleisöön vedottaessa. Tämä erottelu ei kuitenkaan riipu kuulijoiden määrästä vaan puhujan pyrkimyksistä. (Perelman 1996, 25) Hilka Summan mukaan universaaliin - siis määrittelemättömään, yleiseen yleisöön - vaikuttaminen edellyttää puhujalta järkeen vetoavaa, vakuuttavaa argumentointia, kun taas määrätyn, erityisen yleisön voi suostutella sitoutumaan johonkin väitteeseen vetoamalla yleisön erityisiin intresseihin tai taipumuksiin. (Summa 1996, 68) Erityisyleisöön liittyy usein myös erottautumisen elementti. Muutoinkin retoriikka, joka suuntautuu jollekin erityisryhmälle ja johonkin tiettyyn hetkeen, on aina altis vetoamaan "alempiin suostuttelun keinoihin". Toisaalta universaaliyleisölle suunnattu retoriikka on tarkoitettu käytännössä lähes kaikille maailman ihmisille, joka johtaa universaaliin vastuuseen.

Tämän analyysin lähtökohtana on, että LKP:n vaalitappion aikainen argumentaatio on suunnattu pääasiassa erityisyleisölle, eli puhujan konstruoimalle joukalle, jonka muodostavat puoluelehden lukijakunta. Lukijakunnan käsitän muodostuvan ensisijaisesti omista kannattajista, eli puolueaktiiveista ja vaalitulaisuuksiin osallistuneista henkilöistä sekä potentiaalisista äänestäjistä. Yhteistä lukijakunnassa on se, että he ovat puolueen olemassaolon kannalta kriittistä massaa, joiden halutaan omaksuvan puolue-eliitin määrittelemät vaalitappioon johtaneet syyt. Katson siis analyysissäni, että kriisitilanteessa valitulla argumentaatiolla on pyritty vaikuttamaan lukijakunnan mielipiteisiin tappion syistä ja suuntaamaan yleisön huomio sellaisiin asioihin, jotka heiltä olisi muuten jäänyt huomaamatta ja näin ollen sitouttamaan kannattajia poikkeuksellisesta vastoinkäymisestä huolimatta.

Toisaalta aineistosta on löydettävissä myös runsaasti universaaliyleisölle pidettyjä puheita, koska lehdessä käydään tyypillisesti läpi puolueen vaikuttajien käyttämiä puheenvuoroja muissa yhteyksissä, kuten esimerkiksi eduskunnassa, televisiossa, radiossa, avoimissa yleisötilaisuuksissa ja niin edelleen. Tällaisissa yhteyksissä puheenvuorot ovat

argumentaatioltaan tyypillisesti suurpiirteisemmin esitettyjä ja saattavat kohdistua muun muassa puolueen kilpailijoille, politiikan toimittajille ja muille sellaisille toimijoille, joilla puhuja voi katsoa olevan puolueen ulkopuolista mielipidevaikuttamisen valtaa määrittää vaalitappion aiheuttamia syitä. Tässä analyysissä olen pyrkinyt jakamaan yleisöt sen mukaan, missä yhteydessä puheet on pidetty sekä tekstistä nousevien julkilausuttujen ja julkilausumattomien argumenttien perusteella. On luonnollista, ettei kaikissa tilanteissa puhuja ole määritellyt yleisöään sanatarkasti, jolloin olen joutunut itsevaltaisesti päättelemään sen esimerkiksi tekstissä käytettyjen universaalien arvojen, tosiseikkojen ja järkeen vetoamisen avulla.

4. 1970-luvun poliittinen tilanne

Tämän tutkielman kannalta ei ole tarkoituksenmukaista käydä seikkaperäisesti läpi koko vuosikymmenen kestäneitä tapahtumia. Aiheesta on kirjoitettu jo riittävästi ansiokkaita dokumentoituja historiateoksia ja muistelmia. Katson kuitenkin tarpeelliseksi nostaa esiin muutamia huomioita ja kehityskulkuja, jotka vaikuttivat omalta osaltaan oleellisesti vuoden 1979 eduskuntavaalien lopputulokseen. Otin tähän osioon mukaan myös tilaston, joka avaa tarkemmin edustajapaikkojen kehitystä kyseisellä vuosikymmenellä.

Puolue	1966	1970	1972	1975	1979
SKDL	41	36	37	40	35
STP	-	-	-	0	0
TPSL	7	0	0	-	-
SDP	55	52	55	54	52
Kesk.	49	36	35	39	36
LKP	9	8	7	9	4
RKP	12	12	10	10	10
SKL	0	1	4	9	9
SMP	1	18	18	2	7
SKYP	-	-	13	1	-
Kok.	26	37	34	35	47
Yksityisyrit.	-	-	0	0	-
PKP	-	-	-	1	0

Lähde: Vaalit.fi

1970-lukua pidetään yleisesti vuosikymmenenä, jolloin yhteiskunnallinen politisoituminen oli jo lyönyt läpi ja sitä seurasi tarve konsensus-hengen hakemiseen. Helsingin yliopiston poliittisen historian professorin Pauli Kettusen mukaan tuon ajan kuvaukselle on tyypillistä, että keskusteluun nousevat nopeasti kaksi teemaa ylitse muiden: suomettuminen ja hyvinvointivaltion ensiaskeleet. Ensimmäisen teeman mukaan 1970-luku kuvastaa

pysähtyneisyyden ja poliittisen moraalien rämettyneisyyden aikakautta, jolloin suomalaiset päästivät Neuvostoliiton vaikuttamaan sen politiikkaan enemmän kuin oli välttämätöntä. Toisen teeman mukaan 1970-luvulle ajoittuu hyvinvointivaltiomallin rakentamisen huippuvuodet, jolloin Suomi kehittyi Pohjoismaisen mallin mukaiseksi valtioksi. (Kettunen 2005)

Vastaavasti Helsingin yliopiston historian dosentin Kimmo Rentolan teoksen (2005) "Vallankumouksen aave" johdantotekstissä 1970-luvun alun tilannetta kuvailtiin siten, että Suomessa oli käynnissä syvä yhteiskunnallinen käymistila, johon vaikuttivat modernisointi, maaltamuutto ja Ruotsin imu. Vuosikymmenen alussa nuorten ikäluokkien osuus väestöstä oli suurimmillaan ja televisio toi globaaleja vaikutteita kaikkien ulottuville. Television merkitys vaalikampanjoissa ja niissä erityisesti puolueen puheenjohtajan onnistuminen vaaliteissa näyttelikin yhä merkittävämpää roolia.

Vuoden 1979 vaaleja edeltävät eduskuntavaalit käytiin vuonna 1975. Kyseisiä vaaleja leimasivat poikkeukselliset olosuhteet, kun tasavallan presidentti Urho Kekkonen oli antanut määräyksen eduskunnan hajottamisesta ja uusien vaalien järjestämisestä. Vuoden 1975 vaaleissa paikkamääräänsä eduskunnassa kasvattivat LKP:n lisäksi Suomen Kristillinen Liitto, Keskustapuolue, Suomen Kansan Demokraattinen Liitto ja Kansallinen Kokoomus. Eniten tästä uusjaosta hyötyivät kristilliset ja kansandemokraatit. Merkittävin muuttaja oli kuitenkin se, että vennamolainen ääniperintö hävisi ja siitä kilpailleet kaksi erilleen ajautunutta puoluetta saivat alun perin olleesta 18 paikasta vain kolme. (Jussila et al 2004, 305)

LKP solmi vuoden 1975 vaaleissa lähes koko maan kattavan vaaliliiton Keskustapuolueen kanssa. Tämän taktiikan voidaan katsoa tuoneen puolueelle varsin hyvän menestyksen vaaleissa. Samalla se kuitenkin kylvi identiteetin suhteen epävarmuuden siemenen LKP:n perinteisten kannattajien keskuuteen. (Arter 1979, 428) En näe tässä kohtaa tarkoituksenmukaiseksi vertailla yksityiskohtaisesti LKP:n toimien eroja vuosien 1975 ja 1979 vaaleissa. Lukijan kannalta on kuitenkin oleellista huomauttaa, että puolue vaihtoi puheenjohtajaansa ennen kohtalokkaita vaaleja vuonna 1978. Puolueen tunnettu keulahahmo Pekka Tarjanne jätti puolueen Jaakko Itälän johdettavaksi. Puheenjohtajan vaihdos on yksi niistä merkittävistä tekijöistä, jonka vuoksi tutkimuksen tekeminen on

erityisen kiinnostavaa. Lisäksi puolueen istuvista kansanedustajista mm. Osmo A. Wiio sekä Kerttu Hemmi eivät asettuneet uudelleen ehdolle vuoden 1979 vaaleissa.

Vuoden 1979 eduskuntavaaleissa alkoi näkyä uutena ilmiönä keskiluokan voimakas kasvu, joka huomioitiin myös puolueiden kampanjoissa. LKP yritti puhutella keskiluokkaa kampanjatunnuksellaan ”Aja asiaasi keskiluokka – äänestä liberaaleja.” Heidän epäonnekseen samaan muutokseen olivat reagoineet Keskustapuolue sekä Kansallinen Kokoomus joka lopulta voitti vaalit. (Arter 1979, 426.) Vaalien suurin yllättäjä eli Kokoomus lisäsi paikkamääräänsä eduskunnassa kahdellatoista ja nousi siten ohi keskustan eduskunnan toiseksi suurimmaksi ryhmäksi. (Jussila et al 2004, 307) LKP:n entisen kansanedustaja emeritusprofessori Olavi Borgin mukaan LKP:n kohtalossa ratkaisevaa oli juuri Kokoomuksen raju kasvu vuoden 1975 35:stä edustajasta 1979 47:ään edustajaan. (Ruoho 2005, 71)

4.1 Liberaalisen Kansanpuolueen esittely 1965-1982

Tutkielmani tässä osiossa en katsonut aiheelliseksi lähteä kirjoittamaan huolellista ja yksityiskohtiin menevää historian kirjoitusta. Halusin kuitenkin sisällyttää tiivistetyn taustoituksen puolueesta ja sen periaateohjelmasta, joka oli voimassa tutkielmani tapahtumien ajankohtana, koska isolle yleisölle ne eivät varmasti ole tuttuja. Lukijan kannalta katson tärkeäksi muistuttaa, että LKP oli vain yksi osa liberaalisen poliittisen liikkeen pitkää jatkumoa, jonka merkitys - varsinkin Edistyspuolueen osalta - on ollut maamme historiassa erittäin huomattava.

Liberaalisen Kansanpuolue oli merkittävin tulevaisuus- ja ohjelmapuolueiden kautena syntynyt puolue. (Mickelsson 2015, 203) LKP:n perustava kokous pidettiin Rakennusmestarien talolla Helsingissä 29.12.1965. Tuolloin perustamissopimuksen allekirjoittamisen myötä yhdistyivät pienempi, aitoliberaaliutta korostanut Vapaamielisten Liitto ja suurempi, keskiluokkaisuuttaan korostanut Suomen Kansanpuolue yhdeksi puolueeksi. Kyseiset puolueet pitivät omat lakkauttamiskokouksensa päivää ennen uuden puolueen perustamiskokousta. (Alander 2007, 50) Nämä molemmat Edistyspuolueen perilliset pystyivät yhdistymään, kun Kansanpuolue muuttui keskiluokan luokkapuolueesta liberaalisia aatteita kannattavaksi puolueeksi. Puolueen perustamisen aikoina puolueen

silloinen puheenjohtaja Veli Merikoski korosti yksilökeskeisyyttä ja todisteli muut puolueet perusteiltaan kollektiivisia arvoja korostaviksi luokkapuolueiksi. (Vares 2002, 298) Puolue korostikin jo sen nimessään aatetta, eikä luokkasuuntautuneisuutta, joskaan siitä ei kokonaan haluttu päästää irti. (Mickelsson 2015, 204) Turun yliopistossa dosenttina ja apulaisprofessorina toimineen Onni Rantalan mukaan puolueen perustamisvaiheessa sen tarkoituksena oli edustaa selväpiirteistä vapaamielistä puoluetyyppiä. (Rantala 1982, 32)

Puolueen perustamiskokous oli hyvähenkinen, jossa ainoastaan uuden puolueen nimi aiheutti äänestyksiä. Puolueen nimeksi valittiin Liberaalinen Kansanpuolue, joka voitti suurinumeroisesti Edistyspuolueen nimen. (Borg 2015, 46-47) Kiistaa puolueen nimestä ei kuitenkaan voi pitää kovin yllättävänä, sillä jo puolueen perustamisen ensivaiheen tunnusteluissa nimivaihtoehtoja oli ollut esillä useita, kuten Sosiaaliliberaalinen Puolue, Liberaalinen kansanpuolue, Suomen Liberaalinen Puolue, Nuorsuomalainen Kansanpuolue ja Suomen Edistyspuolue. (Alander 2007, 47) Pian puolueen varsinaisen perustamiskokouksen jälkeen perustettiin myös Liberaalinen Nuorisoliitto (LNL) ja Liberaalinen opiskelijaliitto (LOL). Puolueen aktiivisina toimintavuosina LKP oli mukaan liberaalien kansainvälisessä yhteistyössä (Liberal International/World Liberal Union). (Rantala 1982, 70)

LKP:n olemassaolon parhaimmaksi äänisaaliiksi muodostui vuoden 1965 eduskuntavaalien 153 259 ääntä, jolla se saavutti 9 kansanedustajapaikkaa. Samaan kansanedustajamäärään se pääsi vielä vuoden 1975 eduskuntavaaleissa onnistuneiden vaaliliittojen myötä, mutta äänimäärä jäi huomattavasti pienemmäksi. LKP:n yhdeksi suurimmista saavutuksista voi laskea sen, että se oli mukana 1970-luvulla yhteensä viidessä hallituksessa: Karjalaisen II hallituksessa 15.7.1970-29.10.1971, Sorsan I hallituksessa 4.9.1972-13.6.1975, Miettusen II hallituksessa 30.11.1975-29.9.1976, Miettusen III hallituksessa 29.9.1976-15.5.1977 ja Sorsan II hallituksessa 15.5.1977-26.5.1979. Kyseisellä aikavälillä hallituspohjasta riippuen LKP:n saavuttamien ministerien määrä vaihteli yhdestä kolmeen. Vuoden 1979 eduskuntavaaleissa sen edustajapaikkojen määrä romahti neljään. Rantalan mukaan LKP jättäytyi vuoden 1979 vaalien jälkeen ulos Koiviston kansanrintamahallituksesta, jotta se saisi hengähdysaikaa poliittisen omalaatuisuutensa vahvistamiseksi. (Rantala 1982, 70)

Liberaalinen kansanpuolue - kuten edeltäjänsäkään - ei koskaan kasvanut suureksi järjestöpuolueeksi. Rantala luonnehti LKP:n olleen aina huonohko järjestötoimintapuolue,

joka keskittyi aina pikemminkin politiikantekoon. (Rantala 1982, 99-100) Samaan analyysiin päätyi Jan-Magnus Jansson (1981, 95) joka kuvaili puoluetta individuaalistuneeksi yhteenliittymäksi. Käytännössä puolueen ytimeksi muodostuivat parlamenttiryhmä sekä karismaattinen valtiomiesjohtaja. Yhteiskunnallisessa päätöksenteossa sen rooliksi muodostui edeltäjilleen tuttu valtiomies-kaaderipuolueperinne, jonka painopiste oli eduskunnassa ja muutaman suuren kaupungin valtuustossa. (Mickelsson 2015, 204)

Poliittisessa keskustassa virisi läpi 1970-luvun erilaisia esityksiä yhteistyöhankkeiksi, mutta vasta vuosikymmenen lopulla ne alkoivat konkretisoitua. Omia näkemyksiään pidemmälle vietävistä järjestöllisistä siteistä esittivät vuosina 1979-1980 muun muassa Jyväskylän yliopiston valtio-opin apulaisprofessorina toiminut Tatu Vanhanen, opetusministeri Johannes Virolainen sekä pääministerinä ja Helsingin kaupunginjohtajana toiminut Teuvo Aura. Nämä eivät kuitenkaan edenneet heti alkuun mihinkään, sillä esitykset torjuivat esimerkiksi LKP:n puheenjohtajana toiminut Jaakko Itälä. Itälän näkemyksen mukaan organisatoristen muutosten edellytyksenä oli, että ensin pitäisi tapahtua henkisten asenteiden uudistumista ja keskustalaisuudelle oli luotava aatteellisesti sosiaaliliberaalinen perusta. Ehdotuksia seurasi LKP:n vaalitappio vuoden 1980 kunnallisvaaleissa sekä heikko menestys vuoden 1982 valitsijamiesvaaleissa, jotka toimivat katalysaattorina läheisemmälle yhteistyölle. Jo vuoden 1981 alussa LKP:n ylimääräisessä puoluekokouksessa suositeltiin keskustan puolueille yhteistyövaltuuskuntaa, joka syntyy saman vuoden vapunaattona. Puolueen sisäisestä eripuraisuudesta huolimatta yhteistyö kehittyi seuraavalle tasolle keväällä 1982, jolloin LKP liittyi Keskustapuolueen jäsenjärjestöksi. (Rantala 1982, 226-227) Liittymisen taustalla vaikutti vahvasti myös puolueen taloudellinen ahdinko. (Mickelsson 2015, 246)

4.1.1 Liberaalisen Kansanpuolueen periaateohjelma 1971-1982

Vuoden 1969 puoluelaki asettaa reunaehdot sille, miten Suomessa voi rekisteröityä puolueeksi. Yksi välttämätön edellytys on, että puolueella tulee olla puoluelain 2 §:n neljännen kohdan mukaan: "säännöistä ilmenevän tarkoituksen toteuttamiseksi laadittu, yhdistyksen valtiollisessa toiminnassa noudatettavat periaatteet ja tavoitteet ilmaiseva yleisohjelma." Suomessa puolueohjelman muodollinen sisältö vaihtelee paljon ja tästä johtuen sen käsitteellä tarkoitetaan erilaisia asioita. Uudelle puolueelle ei ole siis olemassa

mitään tiettyä mallipohjaa, joka sen puolueohjelmassaan tulisi välttämättä täyttää. Jos ohjelma käsitetään luonteeltaan kirjallisuudenlajiksi, niin se voidaan jakaa ainakin kolmen tyyppiseen kategoriaan: suppeisiin ohjelmajulistuksiin, tiiviisiin periaateohjelmiin ja yleisohjelmiin. (Aarnio & Palonen 1995, 3)

LKP:n periaateohjelman julkaisuajankohdasta tekee mielenkiintoisen se, että 1970-luku oli ohjelmatuotannon näkökulmasta melko rikkonaista aikaa. Kyseiselle ajankohdalle oli tyypillistä, että puolueiden yleis- ja periaateohjelmat jäivät paitsioon, kun suurin mielenkiinto kohdistui erityis- ja tavoiteohjelmiin tehtailuun. (Aarnio & Palonen 1995, 1) Toisaalta puolueohjelmien merkitystä suhteessa käytännön politiikkaan ei tule arvottaa todellista kokoaan suuremmaksi, koska puolueiden ”ohjelmiin uskovia” on entistä vähemmän. (Aarnio & Palonen 1995, 4) Tässä tutkielmassa en pyri siteeraamaan puolueen periaateohjelmaa asiantietona, vaan ennen kaikkea argumenttina, jolla puhuja pyrkii perustelemaan puolueen valitsemaa linjaa. Aarnio & Palonen toteavat, että ”puolueohjelmien parasta antia on niiden muodostama yleiskuva aikakauden poliittisesta kielestä, joista jäävät mieleen tietyt käsitteet, iskulauseet, teemat ja painotukset.” (Aarnio & Palonen 1995, 5) Tämän jälkeen kyseisiä argumentteja on helpompi lähteä etsimään myös muista puolueen julkituoduista teksteistä.

LKP:n aatteellisen olemassaolon kaikista tärkeimpänä konfliktina oli kollektivismi vs. individualismi. Tähän taustaan nojaten on ymmärrettävää, että liberalismilla oli aatteena merkittävä vaikutus puolueen vuoden 1971 periaateohjelmassa. Kyseinen periaateohjelma hyväksyttiin ylimääräisessä puoluekokouksessa Jyväskylässä vuonna 1971. Se toimi puolueen varsinaisena yleisohjelmana reilun vuosikymmenen aina vuoteen 1982 asti. Liberalismin käsitteen ymmärtäminen LKP:n kontekstissa luo mielestäni hedelmällisen pohjan puolueen ideologisen viitekehyksen tarkemmille tutkimisille.

Periaateohjelman alkusanoissa LKP määrittelee itsensä sosiaalista liberalismia ja liberaalia demokratiaa edistäväksi puolueeksi, joka sijoittuu puoluekartalla poliittiseen keskustaan. Tällainen asemoituminen ei ollut sattumaa, sillä kotimaan politiikassa poliittiseen keskustaan kuulumisen oltiin perinteisesti ymmärretty jo pitkään Edistyspuolueen linjaksi. Näin oli siis ollut jo pitkään ennen kuin Maalaisliitto muutti nimensä ruotsin mallin mukaisesti keskustapuolueeksi. (Borg 2015, 40) Ohjelman keskeisiä teemoja on neljä:

suvaitsevaisuus, yhteiskunnallinen tasa-arvoisuus, demokraattinen yrittäjätalous ja hallinnollinen lähidemokratia.

Suvaitsevaisuus tässä yhteydessä ymmärrettiin henkisen ilmapiirin yleiskäsitteeksi, joka sisältää jakamattoman ihmisarvon, moniarvoisuuden, keskinäisen vastuun ja yksilöllisyyden tunnustamisen. Kyseisessä ohjelmassa yhteiskunnallisen suvaitsevaisuuden katsottiin toteutuvan ensisijaisesti koulutuksen tuoman sivistyksen myötävaikutuksena. LKP:n tavoitteena olikin puolueen perustamisesta saakka toimia sen puolesta, että Suomesta tulisi edistynyt koulutusyhteiskunta, jossa kansakunnan henkiset voimat saataisiin koko yhteiskunnan käyttöön. (Borg 2015, 43-45) Ohjelman samaan yhteyteen sisältyi myös kaksi erikseen esiin nostettua vaatimusta. Ensimmäinen vaatimus siitä, että erilaisten ideologioiden tuli saada kilpailla rauhanomaisesti keskenään ja julkistaa vapaasti mielipiteensä. Toiseen vaatimus siitä, että kansakuntien ja yhteisöjen toiminnan tulee voida perustua niiden sisäiseen itsenäisyyteen.

Toinen vaatimus periaateohjelmassa yhteiskunnallisesta tasa-arvoisuudesta ymmärrettiin niin, että yhteiskunnallisessa päätöksenteossa ja lainsäädännössä tulisi pyrkiä löytämään moraalisia oikeudenmukaisuuden normeja, jotka takaavat kansalaisten keskinäisen tasa-arvoisuuden positiivisten ja negatiivisten vapauksien avulla. Puolueen ohjelmassa ei oltu siis kiinnostuneita ainoastaan kansalaisten eriarvoisuuden poistamisesta, vaan järjestelmän kokonaisvaltaisesta kehittämisestä mahdollisuuksien tasa-arvoa tukevaksi. Tämä eräänlainen hyvinvointiyhteiskunnan esiaste sisälsi ajatuksen sosiaalisista turvaverkoista ja tasauksesta, jonka tarkoituksena oli hillitä yksilönvapauden ja markkinatalouden ylilyöntejä. (Borg 2015, 43) Onni Rantalan näkemyksen mukaan periaateohjelman vaatimukset kolmannen tien vaihtoehdosta, suvaitsevasta ja moniarvoisesta järjestelmästä sekä politiikan tasa-arvoa ja ihmiskeskeisyyttä painottavat periaatteet muodostavat perussanomana, joka muistuttaa hyvin paljon Keskustapuoluetta. (Rantala 1982, 69)

Kolmanneksi LKP:n periaateohjelmassa korostettiin taloudellisen toiminnan lähtökohtana demokraattista yrittäjätaloutta, jossa irtisanoudutaan puhdasoppisesta kapitalismista ja sosialismista. Puolueen tavoitteena oli rakentaa eräänlainen kolmannen tien vaihtoehto, jolla oli selkeä yhtymäkohta vanhaan alkioolaiseen traditioon. (Borg 2015, 43) Vaihtoehdoksi puolue tarjosi olemassa ollutta sekatalousjärjestelmää, josta kuitenkin käytettiin nimenä demokraattista yrittäjätaloutta, jonka tärkeiksi tekijöiksi nostettiin pieni ja keskisuuri

yritystoiminta, sekä vapaiden työpaikkojen tarjonta. Valtiovallan rooliksi taloudellisissa asioissa katsottiin tasapuolisten olosuhteiden luominen maan eri alueille. Valtion liiallisen puuttumisen talouselämän kulkuun katsottiin kuitenkin rajoittavan yritystoiminnan vapautta ja sopeutumista sekä uudistumista.

Neljänneksi teemaksi LKP oli valikoinut hallinnollisen lähidemokratian. Huolenaiheena oli kansalaisten kaventuneet vaikutusmahdollisuudet. Ohjelmassa vaadittiin yhteiskunnallisen päätöksenteon yleissäännöksi, että päätökset on suoritettava mahdollisimman lähellä sen kohteena olevaa kansalaista ja heitä kuunnellen. Ohjelmassa katsottiin, että poliittisten päätösten ja hallinnollisten ratkaisujen tulee perustua luotettaviin asiantietoihin ja kansalaisten laajaan osallistumiseen. Kyseisen teeman yhteydessä käytiin läpi niin kansanäänestyksen, demokraattisen tiedotustoiminnan kuin maakuntaitsehallinnon kehittämisen kaltaisia julkisten järjestelmien yksityiskohtia. Onni Rantalan mukaan liberalismille on ollut tunnusomaisena piirteenä normatiivinen demokratiakäsitys, joka on kuulunut kyseiseen aatesuuntaan sen syntymäajoista lähtien: kaikessa poliittisessa toiminnassa halutaan nojata kansalaisten laajaan, mahdollisuuksien mukaan suoraan osallistumiseen. (Rantala 1982, 70)

Yhteenvetona voidaan todeta, että liberalismiin käsitteellä LKP:n puolueohjelmassa tunnustetaan sellaista liberalismiin alkuperäisestä merkityksestä irtaantunutta muotoa, joka ymmärretään akateemisissa yhteyksissä sosiaaliliberalismiksi. Tätä aatteellista yhteiskuntakäsitystä vahvistaa puolueohjelman negatiivinen määrittely, jossa yksiselitteisesti irtisanouduttiin luokkayhteiskunnasta sekä perinteisen sosialismin, kapitalismin ja individualistisen markkinaliberalismin ihanteista. Toisin kuin liberalismiin klassisessa perinteessä, niin LKP:n ohjelmassa ei vaadittu verojen alennuksia ja valtion holhouksen vähentämistä.

5. Retorinen analyysi aineistosta

5.1 Miten jäsenlehdessä argumentointiin tulevia vaaleja?

Suomen 28. eduskuntavaalit järjestettiin 18.-19.3.1979. Tämän vuoksi olen rajannut vaaleja edeltävän aineiston vuoden 1979 alkuun. Jo tammikuun ensimmäisessä numerossa on nähtävillä LKP:n tasapainoilu asemoitumisessa puoluekentän oikeiston ja vasemmiston välimaastoon. Puoluesihteerin Kalevi Viljanen huomautti vaalien alla, ettei kokoomuksen tuleminen hallitukseen ole heistä kiinni. Samassa yhteydessä Viljanen kuitenkin halusi muistuttaa, että: “Maassa, jossa on yli 200 000 työtöntä, ei rakenneta hallitusta ilman vasemmistoa.” (UPP 2/1979, 10) Puolueen pyrkimys argumentoida itseään niin sanotusti kolmannen tien vaihtoehtona ei ollut uusi, vaan sen perusta oli vuoden 1971 periaateohjelmassa. Kyseistä periaateohjelmaa olen käsitellyt tarkemmin tämän tutkielman omassa osiossaan aikaisemmin. Argumentointi kolmannen tien vaihtoehdosta sopii myös puhujan valitsemaan strategiaan, sillä argumentti on haluttu rakentaa vastakkain asettelemalla yleisesti hyväksytty kontrastipari, joka saa oman vaihtoehdon näyttäytymään näennäisesti neutraalina ja objektiivisena.

Ennen vaaleja oli myös havaittavissa, että puolue pyrki argumentoimaan oman vaihtoehdonsa yhteiskunnallista tarpeellisuutta tukeutumalla laajemmin keskipolueiden vaikutusvallan kasvattamiseen. Esimerkiksi UPP:n päätoimittaja Jarmo Mäkelä katsoo pääkirjoituksessaan, että Keskustapuolueen vaikutusvallan mahdollisuudet tukeutuvat keskipolueiden väliseen yhteistyöhön. Mäkelä argumentoi, että Keskustapuolueen vaikutusvalta romahtaa, ellei se kykene yhteistyöhön kansanpuolueiden kanssa. Kirjoituksensa lopussa Mäkelä peräänkuuluttaa onnistuneita vaaliliittoja keskipolueiden välille. Tulkitsen Mäkelän kirjoitusta siten, että hän pyrkii edesauttamaan vastatuulella olleita pyrkimyksiä saada vaaliliittoja määrättyihin vaalipiireihin. Oman julkilausumattoman tavoitteen saavuttamiseksi Mäkelä on kuitenkin asetellut argumenttinsa siten, että ne lähtevät Keskustapuolueen eduista ja tarjoaa ratkaisuksi Liberaalista kansanpuoluetta sekä välillisesti muitakin kansanpuolueita Keskustapuolueen haasteisiin. (UPP 3/1979, 2) On sinänsä vähemmän yllättävää, että puhuja pyrkii tämänkaltaisella argumentaatiolla muistuttamaan vaaliliittojen tarpeellisuudesta, sillä LKP oli hyötynyt niistä edellisellä kerralla voimakkaasti ja kasvattanut parlamenttiryhmän kokoa äänimääräänsä suuremmaksi vuoden 1975 eduskuntavaaleissa. Poliittisessa retoriikassa on hyvin tavanomaista, että

puhuja pyrkii julistamaan yleiseksi - tässä tapauksessa keskiryhmien - eduksi sen mikä on todellisuudessa omien intentioiden onnistumisen näkökulmasta merkittävää. Puhuja ottaa kuitenkin tällaisessa omaa suoraa etua edistävässä retorisessa kuviossa tiedostetun riskin, sillä se ei välttämättä palvele tosiasiallisesti argumentoinnin toiseksi osapuoleksi nimetyn tahon intressejä. Miksi Keskustapuolueen pitäisi olla ennen vaaleja kiinnostunut muusta kuin omasta vaalimenestyksestä? Eikö oman puolueen vaalivoiton takaaminen ole tärkeämpää, kuin jakaa ääniä potentiaalisten kilpailijoiden kesken? Perelmanin argumentaatioteorian mukaan sellaiset argumentit, jotka eivät näytä ilmentävän vilpittömyyttä eli vaikuttavat epäluonnollisilta, saatetaan kuitata "tempuiksi", jotka saattavat ajaa koko käytetyn retoriikan huonoon valoon. (Perelman 1996, 98) Esitetyn kaltainen argumentaatio keskiryhmien yhteistyöstä jo ennen vaaleja on omiaan herättämään myös vähintään kaksijakoisia ajatuksia erityisyteisissä. Toisaalta keskiryhmien politiikkasuositusten päätyminen käytännöksi edellyttää laajaa vaalimenestys toimivan hallituksen aikaansaamiseksi, mutta yhtäältä se saa Keskustapuolueen näyttäytymään parhaimpana mahdollisena vaihtoehtona ajamaan keskiryhmien äänestäjäkunnalle tärkeitä asioita. Tällainen strategia saattaa olla myös riskialtis sellaisia äänestäjäryhmiä kohtaan, jotka tasapainoilevat äänestyspäätöksessään LKP:n ja jonkin muun puolueen kuin keskiryhmien puolueiden välillä. Onko ääni LKP:lle samalla ääni myös jollekin sellaiselle puolueelle, jota ei haluaisi äänellään olla välillisesti tukemassa?

Puolueen omaa identiteettiä ennen eduskuntavaaleja rakennettiin melko vaatimattomasti. Tähän poikkeuksen teki kuitenkin Uudenmaan läänin vaalipiiristä valittu kansanedustaja Terhi Nieminen, joka argumentoi vaalien alla, että liberaaleilla on paljon tehtävää tässä yhteiskunnassa. Väitteensä tueksi Nieminen esitti kysymyksen, että: "Kuka kehittäisi tätä talousjärjestelmää eteenpäin ihmisten ehdoilla, jos emme me?". (UPP 11/1979, 4) Tällaiseen puhujan käyttämään retoriseen kysymykseen rakentuu sisään yleensä piiloväite, joka tässä tapauksessa voidaan ymmärtää siten, että muut puolueet eivät olisi kiinnostuneita tai kykeneväisiä kehittämään talousjärjestelmää yksilöiden edellyttämällä tavalla. Väijäämättömyyden vetoamisen tavoitteena on myös epäpolitisoida aihe, eli tehdä siitä vaihtoehdoton. Puolueiden keskeisten johtohahmojen puheissa on tyypillistä korostaa vaihtoehdottomuutta ja osoittaa, että yhteiskunnan kohtaamat vaikeudet ovat niin valtavia, että ainoastaan he pystyvät tarjoamaan tähän ratkaisun ja ulospääsyn. Välttämättömyysretoriikan etuna on, että se usein herättää lukijan mielenkiinnon. Toisaalta

ääri-ilmaisujen käytön riskinä on, että ne tulkitaan liioitteluksi, joka saattaa heikentää puhujan uskottavuutta.

Kevään 1979 eduskuntavaalien alla puoluelehden toiminnalla pyrittiin herättämään uskoa ja luottamusta pienpuolueiden mahdollisuuksia kohtaan. UPP päätoimittaja Jarmo Mäkelä arvosteli Helsingin Sanomien artikkelia, jossa HS esittää isojen puolueiden vallan tuovan jatkuvuutta ja vakautta päätöksentekoon. Päätoimittaja Mäkelä puolusti tekstissään (UPP 2/1979, 16) “vuoden 1975 vaaleissa pieniä puolueita äänestäneitä puolta miljoonaa ihmistä”. Kirjoittaja pyrkii ohjaamaan yleisön huomiota pienpuolueiden yhteensä saavuttamaan kannatukseen ja luomaan siten ilmiöstä suuremman kuvan, mitä se olisi yksittäisen pienpuolueen merkitystä tarkasteltaessa. Kirjoittaja jättää kuitenkin mainitsematta, että nämä pienpuolueet edustavat toisistaan hyvin poikkeavia aatteita ja niiden ajamat politiikkasuositukset ovat paikoin hyvin kaukana LKP:n ajamista linjoista. Toisaalta pienpuolueiden kannatuksen kokoaminen yhteen lisää argumentin painoarvoa ja palvelee kirjoittajan pyrkimystä vahvistaa yleisön luottamusta pienpuolueiden tarjoamaa poliittista vaihtoehtoa kohtaan. Perelmanin argumentaatioteoriassa esiintyy oikeudenmukaisuussääntö, jonka perusteella pidetään vilpillisenä henkilöä, joka hyväksyy argumentin arvon silloin, kun se toimii puhujan eduksi ja torjuu sen, jos se käännetään häntä vastaan. (Perelman 1996, 159) Kääntäen voitaisiin myös siis todeta, että suuret puolueet edustavat kansalaisten näkemyksiä laaja-alaisemmin yli kahden miljoonan äänestäjänsä turvin.

Samassa kirjoituksessa päätoimittaja Mäkelä pyrkii lujittamaan yleisön luottamusta pienpuolueita kohtaan syyttämällä “valtamediaa”, joka pyrkii tuhoamaan pienpuolueiden menestymisen mahdollisuudet ohjailemalla lukijakuntaa kantaaottavilla artikkeleilla ennen vaaleja. (UPP 2/1979, 16) Professori Anu Koivusen mukaan populistiset puolueet, jotka ovat joutuneet tekemään hallituksessa kompromisseja, tarvitsevat “hyviä vihollisia” purkamaan niihin kohdistuneita paineita. Koivunen laskee tällaiseksi viholliseksi esimerkiksi median, joka “vainoo” puoluetta. (Railo 2015) Vaikka LKP ei puolueena sovi populistisen puolueen määritelmään, niin retorisenä keinona median syyllistäminen ajaa tässä kohtaa saman tarkoituksen. Kirjoittaja pyrkii tietoisesti vetoamaan yleisön tunteisiin kärjistämällä vihollispuhettaan puhumalla pienpuolueiden “tuhoamisesta”. Viholliskuvan vahvistaminen liioittelun keinoilla saattaa luoda omassa erityisyleisössä toiminta-alttiutta, joka tiivistää yhteisön sisäistä koheesiota ja antaa lisävoimia vaalityöhön. Toisaalta tämänkaltainen

uhriutumisen saattaa vieraannuttaa potentiaalisia kannattajia, jotka eivät jaa kuvatonlaisen argumentaation lähtökohtia. Perelmanin argumentaatioteorian mukaan argumentaatiossa puhujan on onnistuakseen lähdeittävä liikkeelle riittävän hyväksynnän saaneista premissistä. (Perelman 1996, 28) Kirjoittajan esittämän johtopäätöksen hyväksyminen siis edellyttäisi sitä, että yleisö on valmis hyväksymään sen, että tarkemmin määrittelemätön "valtamedia" on ylipäätään puolueellinen ja erityisen suosiollinen nimenomaan suuria puolueita kohtaan. Kirjoittaja ei myöskään tuo tekstissään ilmi, että mihin hän perustaa argumentaationsa artikkeleista, jotka tuhoavat pienpuolueet suurten puolueiden hyväksi. Logiikan vahvistamiseksi olisi aiheellista osoittaa, että mediassa esiintyy poikkeuksellisen paljon negatiivista aineistoa pienpuolueita vastaan suhteessa suuriin puolueisiin. Perelmanin mukaan puhuja, joka ei argumentaatiossaan huolehdi premissien hyväksyttävyydestä, syyllistyy virheeseen nimeltä *petitio principii* eli luvattomaan ennakkopäätelmään. (Perelman 1996, 28)

Päätoimittaja Mäkelä jatkaa pienpuolueiden puolesta puhumista puoluelehden seuraavassa numerossa (UPP 3/1979, 2), jossa on argumentoi, ettei neljä suurinta puoluetta voi edustaa koko kansakunnan poliittista spektriä. Aivan kuten lehden aikaisemmassa numerossa, puhuja pyrkii aiheuttamaan yleisössä toimintaa, joka nostaisi pienet puolueet tasavertaiseksi yhteiskunnalliseksi vaikuttamiskanavaksi yhdessä suurten puolueiden kanssa. Tämä osoittaa puhujalta harkittua strategiaa, jossa hyödynnetään valikoidun teeman toistoa ja asioiden esittämisjärjestystä.

Perelmanin argumentaatioteorian mukaan asioiden esittämisjärjestyksessä ei ole kyse muodollisuudesta tai ainoastaan puheen asettelusta rakenteena, vaan myös pyrkimys vahvistaa argumentin asemaa. (Perelman 1997, 170) Teeman toistaminen paljastaa puhujan intention nostaa aihetta keskusteluun ja lujittaa oman erityisyleisön mielipidettä puolueen menestysmahdollisuuksista. Jatkuva toistaminen (*ad nauseam*) takaa yleensä sen, että puhujan viesti omaksutaan yleisön keskuudessa paremmin. Yleisön taivuttelu omalle kannalle teemaa toistamalla saattaa kuitenkin ennen pitkää alkaa vieroksuttamaan yleisöä ja kuulostaa propagandalta.

Vaalikevään varhaisessa vaiheessa pienpuolueiden merkityksen esiin nostaminen viittaa siihen, että kyseiset puheet ovat suunnattu nimenomaan puolueen katsomalle erityisyleisölle. Toisaalta argumentaatio neljän suurimman puolueen mahdollisuudesta edustaa koko

kansakunnan poliittista spektriä osoittaa puhujalta erityistä taitoa vaikuttaa universaaliyleisöön. Yleensä puhujan kannalta on suotuisaa nimetä oman edun mukainen ilmiö siten, että asiasta eri mieltä olevien on vaikea kritisoida sitä joutumatta itse huonoon valoon. Yhtäältä argumentointi neljän suurimman puolueen asemasta sisältää myös oman riskinsä. Vaaleja edeltävänä aikana muutokseen tähtäävän puhujan kannalta olisi hyödyllistä pyrkiä ohjaamaan yleisön mielenkiinto siihen, että oma puolue voisi onnistuessaan itse kuulua vaalien jälkeen neljään suurimpaan puolueeseen. Mäkelän ulossulkeva argumentaatio neljästä suurimmasta puolueesta antaa ymmärtää, että oma puolue tulee jatkossakin säilymään näiden ulkopuolisena pienpuolueena. Puhujan argumentti poliittisen spektrin edustavuuden takaavasta puoluemäärästä ei ole myöskään ongelmaton. Puolueiden määrä ei ole itsessään oikea mittari mittaamaan edustuksellisuutta, vaan puolueiden vaaleissa saavuttama äänimäärä. Toisaalta kyseisellä argumentaatiolla ei ole pyrkimys voittaa yleisöä puolelleen argumentin sisäisen loogisuuden avulla, vaan osoittaa julkilausumattomasti, että ilman pienpuolueiden panosta merkittävä osa kansakunnasta jää vaille edustajaansa.

Vastaavasti LKP:n kansanedustaja Terhi Nieminen pyrkii argumentoinnillaan samaan päämäärään kuin päätoimittaja Mäkelä, mutta kääntää puheessa asetelman siten, että pienten puolueiden kuihtumisen sijaan suuret puolueet pelkäävät niiden vallan kasvua parlamentissa. (UPP 11/1979, 4) Nieminen argumentoi pelon johtuvan siitä, että pienpuolueet kamppailevat vaalipiireissä viimeisistä paikoista. Argumentointi, joka perustuu pelotteluun, on yksi klassisimpia propagandan muotoja. Tässä kohtaa sen perustumista todellisuuteen on vaikeaa tai jopa mahdotonta mitata. Pelotteluun turvautuminen on edellyttänyt puhujalta valintaa sen suhteen, miten hän haluaa esittää puolueiden kokeman asetelman ennen vaaleja. Yhtä perustellusti olisi voinut esittää arvion, että pienpuolueita pidetään marginaalisina muuttujina ja gallupien ennakkosuosikit näkevät uhkakuvina lähinnä toisensa, joiden varassa on hallituksen muodostaminen vaalien jälkeen. Niemisen argumentaation uskottavuutta koettelee se, ettei suuret puolueet ole mikään yksittäinen ja selkeästi rajattavissa oleva joukko, joka todellisuudessa voisi pelätä samoja asioita. Suurten puolueiden toimijoiden keskuudessa on varmasti ollut erilaisia pelkotiloja ennen vaaleja, mutta niiden nimeämistä ja laajuutta on vaikea arvioida ilman arvoja ja asenteita mittaavia laajoja kyselytutkimuksia. Puhujan näkökulmasta on kuitenkin oleellisempaa luoda pelkoon perustuvalla argumentaatiolla asetelmaa, joka agitoi omaa erityisyleisöä ja kasvattaa yhteistä tahtotilaa. Tämän tyyppiseen toimintaan tähtäävää puhetta tukee myös se, että Nieminen pyrkii paitsi

pelottelun, niin myös toiston avulla klassiseen vastakkainasetteluun (*pro et contra*). Nieminen korosti puheenvuorossaan ennen vaaleja, että: “Meitä eivät isoiset noin vain pysty maailmasta lopettamaan.” (UPP 11/1979, 4) Kuvatunlaisella argumentaatiolla puhuja pyrkii lujittamaan yleisön mielikuvaa siitä, että suurilla puolueilla on - oman vaalimenestyksen ja vallan tavoittelun sijaan - ensisijainen pyrkimys pääsemään eroon pienpuolueista.

Puolueen pää-äänenkannattajan julkaisemat argumentit eivät tähtää ainoastaan sellaiseen toimintaan, joka lisäisi yleisön luottamusta pienpuolueisiin. Lehdessä esiintyi myös argumentteja sen puolesta, että puolue asettui tavoittelemaan vaalivoittoa. Kyseisistä spekulatioista ei löytynyt minkäänlaisia viitteitä tulevasta kannatuksen romahtamisesta tai vaalitappiosta - päinvastoin. Puolueen puheenjohtaja Jaakko Itälä asetti tavoitteeksi, että hänen puheenjohtajakautensa aikana puolue saavuttaa yhden kansanedustajan jokaisessa suomenkielisessä vaalipiirissä. Kyse ei ollut siis ainoastaan seuraavista vaaleista, vaan pidemmän aikavälin positiivisesta ja voittopuolisesta kannatuskehityksestä. Itälä uskoi, että puolueella oli kasvun mahdollisuudet erityisesti Lapissa, Pohjois- ja Etelä-Hämeessä sekä Mikkelin vaalipiirissä. LKP:n puoluesihteerin Kalevi Viljanen oli puolueen puheenjohtaja Itälää maltillisempi sen suhteen, ettei lähtenyt nimeämään piirejä, joissa kasvua oli odotettavissa. Viljanen sen sijaan uskoi puolueen saavuttavan 8-12 kansanedustajaa tulevissa vaaleissa. (UPP 3/1979, 4) Vastaavasti lehden toimitus uskoi puolueen lisäävän paikkamääräänsä ja saavuttavan kymmenen kansanedustajaa jo vuoden 1979 vaaleissa. (UPP 3/1979, 2)

Ennen vaaleja puoluelehden argumentaatiossa tehtiin useita mielenkiintoisia ja kiistanalaisia valintoja oman viestin tukemiseksi. Perelmanin argumentaatioteorian mukaan valintojen tekeminen on välttämätöntä, koska puhujan on aina poimittava argumentaationsa lähtökohdat yleisön jo hyväksymien väitteiden joukosta. (Perelman 1996, 41) Valintojen tekemisen lisäksi aineistosta nousi esiin Chaïm Perelmanin argumentaatioteoriassa esiteltyjä retorisia tehokeinoja, kuten yksityiskohtien kasaamista, esimerkkien käyttämistä ja naurunalaiseksi tekemistä.

Aineiston perusteella merkittävintä valintaa edusti argumentointi vaaliliittojen olemassaolosta. UPP nosti esiin tammikuussa huolen vaaliliittojen hitaasta etenemisestä useissa vaalipiireissä, kun ongelmia neuvotteluissa esiintyi niin Pohjois-Karjalan, Helsingin kuin Kymen vaalipiireissä. (UPP 2/1979, 4) Jo puoluelehden seuraavassa numerossa

Pohjois-Karjalan, Helsingin ja Kymen vaalipiireissä kerrottiin vaaliliittojen syntyneen ja vaaliasemien vakuuteltiin olevan siten entisellään. Vaaliliittojen spekulointiin tuovan puolueelle kolmen kansanedustajan kasvupotentiaalin. (UPP 3/1979, 2) Jokseenkin paradoksaalisen tilanteesta tekee se, että kritiikki epäonnistuneita vaaliliittojen neuvotteluja kohtaan nousi myöhemmin vaalien jälkeisessä argumentaatiossa merkittävään rooliin. Toisin sanoen ennen vaaleja yleisölle annettiin ymmärtää otsikkotasolla asti, että LKP:lla on entiset asemat tuleviin vaaleihin, mutta epäonnistuneiden vaalien jälkeen näin ei kuitenkaan ollut. Toinen valintaa edellyttänyt tilanne muodostui vaaliennustuksien ympärille. UPP:n toimitus argumentoi, että Helsingin Sanomien ja Uuden Maailman vaaliennustuksien - joiden merkitystä he pyrkivät avoimesti väheksymään kaikissa muissa käänteissä - mukaan puolue olisi säilyttämässä entiset asemansa. (UPP 11/1979, 4) Tässä yhteydessä, kun tavoitteena oli yleisön vakuuttaminen omien asemien säilyttämisestä, vaaliennusteet siis hyväksyttiin legitimeiksi mittareiksi.

Retorisista tehokeinoista esimerkiksi yksityiskohtien kasaamista hyödynsi kansanedustaja Terhi Nieminen, joka yhdisti erilaiset gallupit, mielipidetiedustelut ja ennusteet yhdeksi suureksi kokonaisuudeksi, joiden perimmäisenä pyrkimyksenä oli Liberaalien hävittäminen puoluekartalta. (UPP 11/1979, 6) Argumentti ei kestä kriittisempää tarkastelua, sillä väitteen todenmukaisuus edellyttäisi, että kaikilla luetuilla toimijoilla olisi sama agenda, omistuspohja ja strategia vaalien manipuloimisesta. Sen sijaan sen anniksi jää viholliskuvan luominen ja pyrkimys tiivistää oman erityisyleisön yhteenkuuluvuuden tunnetta. Perelman nimeää tämän tyyppisen argumentin aggregaatioksi eli yhdistämiseksi, jossa aloitetaan osien luetteloinnista ja päädytään niiden synteisiin. (Perelman 1996, 46) Perelmanin mukaan aggregaatio on tapa esittää määrättyjä seikkoja, joilla saadaan yleisö helpommin omaksumaan ongelman ydin. (Perelman 1996, 49) Toisekseen samassa puheenvuorossa Nieminen hyödynsi esimerkkien voimaa. Perelmanin argumentaatioteorian mukaan esimerkkien kautta puhuja pyrkii luomaan toiminnan vakuuttavuutta. (Perelman 1996, 120) Nieminen nimittäin listasi esimerkkien muodossa LKP:n saavutuksia kuluneella vaalikaudella, joita hän laski olevan äitiysloman pidentäminen, lapsilisien nostaminen, isyysloman jolle kukaan ei enää "hymyillyt" ja veteraanien siirtyminen ennenaikaiselle eläkkeelle. (UPP 11/1979, 6) Kolmanneksi Nieminen käytti retorisista tehokeinoista naurunalaiseksi tekemistä, jonka toimitus nosti näyttävästi esille. Perelmanin argumentaatioteorian mukaan eräs keskeinen keino ja väittelyn ase on jonkin asian vähättely saattamalla se naurunalaiseksi, joka johtaa sen kohteeksi joutuneen maineen menetyksen

pelkoon. (Perelman 1996, 64) Tähän päämäärään kansanedustaja Nieminen pyrki argumentoinnillaan, jossa hän piti Yleisradion tekemää vaaliennustetta pelkkänä tietokoneita varten tehtynä työpaperina, jota “terveellä järjellä tarkastellen ei voi pitää erityisesti arvossa”. Samaan päämäärään pyrki myös UPP:n toimitus, joka hyödynsi naurunalaiseksi tekemistä siten, että se vähätteli vaaliennusteiden todellista merkitystä, sillä “niitä tehdään lähes ennuste-per-päivä vauhdilla.” (UPP 11/1979, 6)

Vaaleja edeltävissä puoluelehden numeroissa puhe oli suunnattu sekä erityisyleisölle että universaaliyleisölle riippuen asiayhteydestä. Aineistona puoluelehden tutkiminen on erityisen mielenkiintoista, koska siitä on luettavissa melko selväpiirteisesti, että millaisia oletuksia yleisöstä tehdään retoriikkaa tuottaessa. Perelmanin argumentaatioteorian mukaan yleisö ei välttämättä aina koostu niistä, joiden puoleen puhuja välittömästi kääntyy. (Perelman 1996, 21) Tämän vuoksi olen pyrkinyt myös lukemaan esiin sellaisia ulottuvuuksia, jotka puhuja jättää ääneen lausumatta. Perelmanin argumentaatioteorian yleisökäsityksestä olen kirjoittanut laaja-alaisemmin tämän tutkielman omassa osiossaan.

UPP:n päätoimittaja Jarmo Mäkelä uskoi ennen vaaleja puolueen kamppailevan samoista äänestäjistä kuin kokoomus. Tämä ilmenee hänen vaaleja edeltävässä kirjoituksessaan tammikuun numerossa, jossa spekuloidaan tulevalla hallituspohjalla. Päätoimittaja Mäkelä uskoo tämän johtuvan pääasiassa siitä, että niin LKP kuin kokoomus vaativat verotuksessa siirryttävän enemmän tulojen verottamisesta kulutuksen verottamiseen. Näin ollen puhuja pyrkii rajaamaan puheen erityisyleisölle, eli LKP:n ja kokoomuksen äänestäjäkunnan rajapinnassa liikkuville ihmisille. Mäkelän kirjoituksen tekee mielenkiintoiseksi se, että siinä lukijalle pyritään luomaan mielikuvaa tilanteesta, jossa äänestäjien liikkuminen tapahtuisi nimenomaan kokoomuksen leiristä LKP:n suuntaan, mutta ei toisinpäin. Tätä argumenttia hän pyrkii tukemaan näkemyksellä, jossa kokoomukselle annettava ääni menisi hukkaan puolueen joutuessa ikään kuin ennalta-annettuna oppositioon. Mäkelän mukaan: “-oppositiosta ei voi toteuttaa vero- eikä muitakaan uudistuksia.” (UPP 2/1979, 2) Opposition vaikutusmahdollisuuksia vähättelevällä argumentilla Mäkelä luo myös julkilausumattomasti kuvaa siitä, että LKP:n on itse onnistuttava vaaleissa ja päästävä myös seuraavaan hallitukseen, mikäli mielivät päästä osaksi todellista vaikutusvaltaa.

Mäkelän argumentaatio asettuu kuitenkin ristiriitaiseen valoon, sillä juuri aikaisemmassa lehden numerossa (UPP 1/1979, 1) Helsingin Sanomia moitittiin voimallisesti kääntäen

samaisesta ennalta-annetun vaalituloksen mielikuvan luomisesta. HS nimittäin ennakoival neljän suurimman puolueen kannatuksen nousevan yli 80 prosenttiin ja nykyisen hallituspuhjan jatkavan sellaisenaan. Tuolloin UPP:n toimitus huomautti, ettei puolueiden väliset voimasuhteet voi olla selvillä ennen kuin äänestäjät ovat urnilla käyneet. Tässä ei tietystikään ole mitään ihmeellistä vaalipuheiden tai poliittisen retoriikan näkökulmasta ylipäättäen, sillä argumentit pyritään aina sovittamaan ja asettelemaan oman ennalta-asetetun strategian mukaisesti. Tämä muistuttaa myös vaaleissa käytettävän retoriikan kieroudesta: esitettävän asian ei tarvitse noudattaa formaalia logiikkaa ja asiat saavat sellaisia merkityksiä, millaiseksi puhuja ne riittävän uskottavasti argumentoi.

Erityisyleisön rajaaminen LKP:n ja kokoomuksen äänestäjäkunnan rajapintaan näkyi toistamiseen varhain keväällä, kun uusmaalainen kansanedustaja Seppo Westerlund (lib) vaati maahan porvarihallitusta vaalien jälkeen. Tämä vaatimus aiheutti puolueen nuorisosiivessä voimakkaan vastareaktion, koska sitä pidettiin porvarillisena, jopa oikeistolaisena ehdotuksena. Nuoriso pelkäsi puolueen oikeistolaistuvan tällaisten ehdotusten myötä. (UPP 4/1979, 2) Helmikuun lopulla Westerlundin linjoille tuli myös puolueen puheenjohtaja Jaakko Itälä. Itälä meni ehdotuksessa jopa niin pitkälle, että olisi ollut valmis harkitsemaan porvarillista enemmistöhallitusta ensimmäisenä hallitusvaihtoehtona vaalien jälkeen. Äänekkäimmin tätä ehdotusta vastusti Liberaalinen Nuorisoliitto, jota johti tuolloin Antti Martinen. LNL:n puheenjohtaja Martinen argumentoi siten, että puolueen tulisi jättäytyä vapaaehtoisesti oppositioon, mikäli kokoomus valittaisiin hallitukseen. Liberaalisen Nuorisoliiton mukaan kokoomuksen ja liberaalien poliittiset lähtökohdat olivat niin kaukana toisistaan, että linjakas edistyksellinen yhteistyö niiden pohjalta olisi ollut käytännössä mahdotonta. Tästä johtuen puolueen puheenjohtaja Itälä muistutti argumentaationsa, että: “Nuorisoliiton ei pitäisi hairautua ajattelemaan edistyksen merkitsevän ainaista yhteistyössä olemista vasemmistopuolueiden kanssa.” Itälän ja Martisen välinen kiistely oli myös näyttävästi esillä mediassa. (UPP 8/1979, 1 & 16) Näin ollen puolueessa oli hyvinkin toisistaan poikkeavat käsitykset siitä, että voisiko puoluekentän oikealta laidalta löytyä potentiaalisia kannattajia ja oliko sellaiseen erityisyleisöön huomion kohdentaminen edes järkevää. Nuorisoliiton voimakas vastareaktio tuskin ainakaan houkutteli puolueelle äänestäjiä, jotka tasapainoilivat leimallisesti oikeistolaisen Kokoomuksen ja LKP:n rajapinnassa.

Perelmanin argumentaatioteorian mukaan puhuja on onnistunut silloin, kun hän saa kuulijansa kiinnittämään huomionsa tapahtumiin, jotka he muutoin olisivat sivuuttaneet. (Perelman 1996, 44) Tässä nuorisoliiton argumentaatio onnistui, sillä sen kannanotto sai myös puolueen puheenjohtajan perääntymään lausunnostaan sikäli, että Itälä täsmensi myöhemmin lausuntoaan siten, että hallituskysymys oli pidettävä vaalien alla avoimena kaikille mahdollisille vaihtoehdoille. (UPP 8/1979, 1)

Ennen vaaleja omaksi erityisyleisöksi nostettiin myös pienyrittäjät. Olavi Borg argumentoi, että elvytyspolitiikan seurauksena Suomesta oli poistunut kymmeniä tuhansia työpaikkoja. Työn tarjontaan Borg tarjosi ratkaisuksi pienyrittäjiä, jotka olisivat hänen mukaansa valmiita luomaan työpaikkoja nuorisolle, mikäli palkanmaksun lisäksi tulevia sosiaalikustannuksia, byrokratiaa ja paperisotaa kevennettäisiin. (UPP 2/1979, 10) Tässä tutkielmassa lasken pienyrittäjät erityisyleisöksi myös siitä syystä, että juuri heille kohdennettu puhe oli toistuvaa ennen vaaleja. Tämä korostui esimerkiksi kolmen keskipuolueen sopimassa talousohjelmassa, jota kaavailtiin ennen vaaleja tulevien hallitusneuvottelujen pohjaksi. Kyseinen ohjelma koostui “kymmenestä käskystä”, jossa nousi esiin vaatimukset esimerkiksi pienten ja keskisuurten yritysten varauksentekomahdollisuuksien lisäämiseksi sekä maatilatalouden ja muiden pienyrittäjien verorasituksen keventämiseksi nostamalla erillisverotettavan ansiotulon rajaa. (UPP 10/1979, 6) Pienyrittäjiin toistuvasti nojautuva puhe ennen vaaleja oli looginen valinta LKP:lle, koska jo sen vuonna 1971 julkaistu periaateohjelma näki pienet ja keskisuuret yritykset keskeisinä toimijoina demokraattisessa yrittäjätaloudessa. Kyseistä puolueen periaateohjelmaa olen esitellyt seikkaperäisemmin tämän tutkielman omassa osiossaan aikaisemmin.

Pienemmiksi erityisyleisöiksi rajatuista joukoista retoriikkaa tuotettiin myös puolueen omalle jäsenistölle sekä nukkuvien kansanosalle, joka harkitsi äänestämättä jättämistä kokonaan. Kansanedustaja Terhi Niemisen mukaan Liberaalien kohtalon tulevissa vaaleissa ratkaisee puolueen jäsenistö. Tämä käy ilmi hänen puheenvuorossaan, jossa hän hahmottelee Liberaalien olemassaolon tarvetta. Yhtäältä samassa puheenvuorossa Nieminen argumentoi, että äänestysprosentin jäädessä alhaiseksi siitä kärsii erityisesti liberaalit. Nukkuvien erityisyleisöön Nieminen laski erityisesti nuorison ja Ruotsiin siirtolaisena muuttaneet suomen kansalaiset. (UPP 11/1979) Ulkomailta asuvien suomalaisten äänestyskäyttäytymisestä puhuminen oli melko uusi ilmiö, koska valtiollisissa vaaleissa

äänioikeus oli laajennettu myös ulkomailla asuville vuonna 1972 ja sitä oli kokeiltu ensimmäistä kertaa vuoden 1975 eduskuntavaaleissa.

Puoluelehdessä ei pyritty tuottamaan retoriikkaa ainoastaan tarkkaan rajatuille ja aihekohtaisille erityisyleisölle, vaan myös keskiluokkaiselle ja lamasta huolestuneelle universaaliyleisölle. Tämä nousi esiin, kun LKP järjesti tammikuussa 1979 vaalisavotan Etelä-Pohjanmaalla. UPP:n mukaan: “- tilaisuuksiin osallistuivat kuulijat, jotka lumimyrskyä ja liukasta keliä uhmaten olivat saapuneet tilaisuuksiin kuulemaan keskiluokan tulevaisuudesta ja laman lopettamispyrkimyksistä.” (UPP 2/1979, 10) Päätoimittaja Jarmo Mäkelä argumentoi myöhemmin tammikuussa LKP:n ansioksi sen, että juuri he olivat luoneet omaperäisen ja muista eroavan kampanjan keskiluokalle tärkeiden kysymysten ympärille. Tämän vuoksi Mäkelä piti luonnollisena, ettei muut puolueet olleet osoittaneet kiinnostustaan keskiluokan aseman parantamista kohtaan. Mäkelän mukaan keskiluokan asioiden ajaminen oli johtanut jopa siihen, ettei heillä ollut asiaa Helsingin Sanomien sivuille muuten kuin rahalla ja Yleisradioon ovet olivat olleet suljettuina koko vaalikauden ajan, niin LKP:n kuin keskiluokkaa edustavilta toimihenkilöiden ja virkamiesten keskusjärjestöiltä. (UPP 4/1979, 2) Mäkelän argumentaatio LKP:n yksinoikeudesta keskiluokan asian ajamiseen asettuu kuitenkin kyseenalaiseen valoon, sillä tosiasiallisesti samoissa vaaleissa keskiluokkaisilla teemoilla olivat liikkeellä myös Keskustapuolue ja Kansallinen Kokoomus, jotka puhuja jättää omalla valinnallaan pois puheestaan. Toisaalta juuri siksi on ymmärrettävää, että Mäkelä pyrki kilpailijoiden osoittamaa mielenkiintoa vähätteleväällä argumentaatiolla nostamaan oman puolueensa keskiöön, kun kamppailu keskiluokan äänistä kävi puolueiden välillä kovana. Vaalien aikaisessa retoriikassa on usein elintärkeää näyttäytyä kulloisenkin pinnalle nousseen teeman merkittävimmäksi edistäjäksi tai vastustajaksi, sillä kakkossijalle jääneelle liikkeelle ei tyypillisesti riitä ääniä. Mäkelän argumentaatioissa on mielenkiintoista, miten hän nostaa esiin toimihenkilöiden ja virkamiesten keskusjärjestön osana puolueensa keskiluokka-teemaa. Mäkelä asettelee argumentaationsa siten, että sekä hänen edustama puolueensa että toimihenkilöiden ja virkamiesten keskusjärjestö ovat molemmat joutuneet epäoikeudenmukaisesti median sensuroimaksi. Tämän tyyppisellä argumentilla Mäkelä pyrkii rakentamaan samaistumista näiden kahden toimijan yleisön välille, jossa yhteen kokoavana voimana toimii yhteinen vihollinen, eli mainitut mediatalot. Samalla kyseinen argumentaatio implikoi siitä, keitä Mäkelä käsittää keskiluokkaan kuuluvaksi.

5.2 Miten jäsenlehdessä argumentointiin vaalitappiota?

Vuoden 1979 eduskuntavaalituloksen myötä niin sanotun keskiryhmän puolueet - Keskustapuolue, RKP ja LKP - menettivät johtoasemansa SDP:lle paikoin 52–49. Näin ollen sellaisten medioiden vaaliennustukset epäonnistuivat, jotka uskoivat entisen hallituspohjan jatkavan vaalien jälkeenkin. Tämä tarkoitti myös sitä, että LKP jättäytyi maan hallituksen ulkopuolelle ensimmäistä kertaa vuosikymmeneen. On sanomattakin selvää, että puolueen jäsenlehden lukijakunta oli äärimmäisen pettynyt vaalitulokseen. Tämä käy ilmi erityisesti lehden mielipidepalstalla, jossa välittömästi vaalien jälkeen alkoi kriittinen keskustelu vaalituloksesta ja hyvin nopeasti jopa koko puolueen olemassaolon tarpeellisuus kyseenalaistettiin. (UPP 17/1979, 13) Vaalien jälkeistä kriittistä keskustelua leimasi eräs mielenkiintoinen yksityiskohta kirjoittajien profiilissa, kun valtaosa kantaa ottaneista jäsenistä oli puolueen nuoriso- ja opiskelijaliittojen jäseniä.

Puoluelehden yleisön vakuuttaminen ja voittaminen puolelleen heti maalivaalien tappion jälkeen on ollut välttämätöntä jo siitä syystä, että puolue oli valmistautumassa kovaa vauhtia vuoden 1980 kunnallisvaaleihin. Puolueen puheenjohtaja Jaakko Itälä pyrki kriisiviestinnällään puhuttelemaan ensi töikseen vaalien jälkeen ennen kaikkea puolueen äänestäjiä, puolueaktiiveja, puoluetoimiston henkilökuntaa, piirien toiminnanjohtajia sekä Uuden Polttopisteen toimituksen väkeä. Tämä käy ilmi hänen ensimmäisessä henkilöhaastattelussaan puoluelehdessä vaalien jälkeen. Puheenjohtaja Itälän mukaan puolueen aktiivit tekivät näissä vaaleissa puolueen eteen töitä enemmän kuin koskaan. Väitteensä tueksi Itälä ei kuitenkaan osoita mitään tarkempia perusteluja. Samassa yhteydessä Itälä käytti puheenvuoron, jossa hän esitti toiveen ja vetosi kannattajien jatkamisesta puolueen parissa. (UPP 12/1979, 5) Tämän toiveen lausuminen ääneen todentaa sen, että puolueen tulevaisuuden toiminta näytti monien osalta kovin epävarmalta ja tehokkaalle kriisiviestinnälle oli syntynyt todellinen tarve.

Perelmanin argumentaatioteorian mukaan argumenttien esitysjärjestyksellä pyritään rakentamaan puheen vakuuttavuutta. (Perelman 1996, 164) Vaalien jälkeen tuoreeltaan Itälä kiirehti ensimmäiseksi rauhoittelemaan vaalituloksesta pettynyttä yleisöä: “Minä jatkan ja puolue jatkaa. Mitään syytä paniikkiin ei ole.” Puheenjohtaja Itälä pyrki toistamaan näkemystään useasti: “ - tulos ei ollut missään nimessä niin huono, etteikö tältä pohjalta voitaisi jatkaa. Siksi ei ole syytä minkäänlaiseen paniikkiin.” (UPP 12/1979, 5) Näin ollen

katson Itälän arvioineen kriisiviestinnän tärkeimmäksi asiaksi jo syntyneen paniikin lieennytyksen tai sen ennaltaehkäisemisen. Tämän vuoksi romahtanutta kannatusta ei pyritty ainoastaan puolustelemaan, vaan lukijakunnan mielenkiinto haluttiin tietoisesti ohjata myös LKP:n kannalta myönteisiin huomioihin. Pää-äänenkannattajan uutisoinnissa nostettiin välittömästi vaalien jälkeen esiin yksityiskohtia, joissa puolue oli onnistunut suhteessa aikaisempaan vaalitulokseen. Tällaiseksi lasken esimerkiksi puheenjohtaja Itälän argumentoinnin heti ensimmäisessä julkaisussa vaalien jälkeen, joissa hän antaa kiitosta äänestäjille ja huomauttaa LKP:n jopa lisännen kannatusta eräissä tärkeissä vaalipiireissä. (UPP 12/1979, 5) Tämä oli sikäli totta, että LKP pystyi nostamaan kannatusta kolmessa vaalipiirissä: Uudellamaalla, Kuopiossa ja Lapissa. Kahdessa jälkimmäisessä tämä ei kuitenkaan riittänyt kansanedustajapaikkaan saakka, joten hyöty äänimäärän kasvusta jäi sikäli olemattomaksi. Lisäksi puheenjohtaja Itälä pyrki ohjaamaan yleisön mielenkiinnon positiiviseen kehitykseen, jossa hän vertasi puolueen parantaneen tulosta edellisen vuoden 1978 valitsijamiesvaalien tulokseen. (UPP 12/1979, 8) Puheenjohtaja Itälä toki tunnusti rehdisti vaalitappion välittömästi vaalien jälkeen, mutta samassa yhteydessä muistutti tappion johtuneen osin epäoikeudenmukaisesta vaalilaista. Lisäksi Itälä argumentoi sellaista puolueiden hävinneen jotka olivat kantaneet raskasta hallitusvastuuta ja sellaisten puolueiden voittaneen jotka hyötyivät protesti-ilmapiiristä. (UPP 12/1979, 8)

LKP:n kriisiviestinnässä on erikoista, että ehdokasasettelun onnistumiseen tai epäonnistumiseen ei kiinnitetty lehdessä huomiota myöskään vaalien jälkeen. Toimitus pikemminkin keskittyi lähinnä ylistämään naisehdokkaiden tuloksia, joista esimerkkinä käytettiin erityisesti Uudenmaan vaalipiiriä. (UPP 14–15/1979, 4) Vaikka asiaa ei sanota ääneen, niin voi olla, että ehdokasasettelun vaatimattomuutta on haluttu tietoisesti välttää aiheena. Vaaleissa menestyksen saavuttaminen on hyvin pitkälle sidoksissa onnistumiseen ehdokasasettelussa. Sen sijaan itsekriittisyyttä lehdessä voi kuitenkin havaita, kun keskustelu siirtyy varsinaiseen vaalibudjettiin ja rahan käyttöön. Toimituksen mukaan puolueella oli käytettävissä vuosina 1975–1978 enemmän rahaa kuin koskaan aikaisemmin. UPP:n toimitus ei siis hyväksynyt varauksettomasti selitykseksi, että vaalimenestys olisi jäänyt kiinni ainakaan rahan puutteesta. (UPP 14-15/1979,3) Median syyllistäminen vaalitappiosta ja sen toiminnan naurunalaiseksi tekeminen jatkui siinä missä ennen vaalejakin. Puheenjohtaja Itälä totesi vaalien jälkeisessä haastattelussaan sarkastisesti, että: “Samat tiedotusvälineet, jotka eivät vaalien alla halunneet uskoa liberaalien saavan edes viittä paikkaa, ovat nyt ihmeen ystävällisiä.” (UPP 12/1979, 8)

Jaottelin keskeisimmät argumentit aineistoni perusteella kolmeen luokkaan. Päädyin jaottelussa juuri kyseisiin argumentteihin, koska analyysini perusteella ne toistuivat määrällisesti huomattavan monta kertaa ja niitä käytettiin retoriikassa useasti eri puolueaktiivien toimesta. Luokittelut eivät tietystikään ole kaiken kattavia, enkä niitä pyri sellaisiksi väittämään. Vaalitulokseen johtaneita syitä argumentoitiin myös monilla muilla syillä, kuten esimerkiksi nuorten heikolla äänestysaktiivisuudella, naisvoittoisella ehdokasasettelulla, sisäisellä riitelyllä, liikehdinnällä kohti neljää suurta puoluetta ja vaalibudjetilla. (UPP 12/1979, 7 & 13/1979, 8-16) Esimerkin sisäisestä riitelystä esitti eduskunnasta poisjäänyt kansanedustaja Osmo A. Wiio, joka luonnehti puolueen sisäistä ilmapiiriä varsin kovin sanan kääntein: “sen kateellisempaa ja riitaisempaa porukkaa, kuin LKP on viime vuosina ollut, on vaikea löytää edes Suomesta.” (UPP 12/1979, 7) Katson näiden kuitenkin esiintyvän marginaalisesti lähinnä yksittäisissä puheenvuoroissa, joille olisi tämän laajuudessa tutkimuksessa suhteetonta antaa enempää huomiota.

Analyysini mukaan yleisön mielikuviin vaalitappion syistä pyrittiin vaikuttamaan erityisesti kolmella eri selitysmallilla: epäsuosiollisella vaalimatematiikalla, epäonnistuneella vaalistrategialla ja koko valtaapitävän hallitusrintaman tappiona. Näiden kolmen teeman pohjalta rakensin luokkia, joissa analysoin, millaista kuvaa ne haluavat antaa yleisölle vaalitappiosta sekä millaisin retorisin keinoin näitä kuvia luodaan ja vahvistetaan puhujan toimesta.

5.2.1 Vaalimatematiikka

Liberaalisen kansanpuolueen saavuttama paikkamäärä putosi vaalien jälkeen eduskunnassa yhdeksästä kansanedustajasta neljään. LKP:n saama valtakunnallinen kannatus eduskuntavaalien ääniosuudessa mitattuna ei kuitenkaan laskenut kuin 0,6 prosenttia 3,7:ään. Puolue menetti kokonaisäänimäärästään vain 13 000 ääntä saavuttaen yhteensä 105 560 ääntä. (Ruoho 2005, 48) UPP:n ensimmäisessä numerossa vaalien jälkeen tuodaan poikkeuksellisen näyttävästi esiin vaalimatematiikka, jota luonnehditaan LKP:n kannalta epäsuosiolliseksi ja sen vuoksi koko eduskuntavaalikokemusta hermoja raastavaksi koettelemukseksi. Pääkirjoituksen mukaan useissa vaalipiireissä (Kymi, Etelä-Häme, Lappi) ensimmäinen edustajapaikka jää kiinni vaalilain aiheuttamaan kynnykseen, joka suhteellisessa vaalitavassa olisi tuonut heille ”oikeudenmukaisemmin” paikkoja.

Perelmanin-Olbrechts-Tytecanin argumentaatioteorian mukaan useiden samanlaisten esimerkkien kasaamisella pyritään sääntöjä ja ennakkotapauksia luovaan argumentaatiotekniikkaan, jolla voidaan tavoittaa yleisön alitajuinen hyväksyntä, eli muodostaa niin sanotusti puheen arkkityyppi. (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1969: 351–352)

UPP:n pääkirjoituksen mukaan vaalilain vuoksi paikkajako ei vastannut vaalin tulosta ja annetulla äänimäärällä olisi pitänyt saada vähintään seitsemän edustajaa neljän sijaan. (UPP 12/1979, 2) Myöhemmin LKP:n puoluehallitus meni argumentaatiossaan vielä pidemmälle, sillä sen mukaan puolueelle olisi kuulunut vaalituloksen mukaan kahdeksan paikkaa. (UPP 13/1979, 7) Puheenjohtaja Jaakko Itälä argumentoi vaalituloksen näyttävän niin heikolta sen vuoksi, että puolue menetti 2-3 paikkaa eduskunnassa puolueen kannalta epäoikeudenmukaisen vaalilain vuoksi. Itälä piti mahdottomana, että puolue osallistuisi vaalien jälkeen sellaiseen hallitukseen, joka ei lähtisi välittömästi muuttamaan voimassa ollutta vaalilakia. (UPP 12/1979, 5)

Perelmanin mukaan puhujan on suostuttelun kannalta edullista ottaa *suotavuutta* (kuten arvoja, hierarkioita ja päättelysääntöjä) koskeva lähtökohta puheeseen, koska se toimii yleisöä yhdistävänä tekijänä. (Perelman 1996, 30) Perelmanin mukaan (1996, 34) yleispätevillä arvoilla on tärkeä rooli argumentaatiossa, sillä niistä voidaan johtaa erilaisia yksittäistapauksia niin sanotun pienryhmäyksimielisyyden pohjaksi. Arvojen hyväksyttävyyys toimii paremmin tämän tyyppisessä pienimuotoisessa kontekstissa, kuin universaalisti, sillä niiden täsmällisempi määrittely aiheuttaa aina erimielisyyttä ja erityisryhmien vastakkainasettelua. (Perelman 1996, 34)

Arvojen esiin nostaminen näkyy LKP:n puoluelehden kriisiviestinnässä toistuvana argumentaationa epäoikeudenmukaisuudesta, joka liittyy nimenomaisesti olemassa olleeseen vaalimatematiikkaan. Näin ollen puoluetta kohdanneen vaalitappion jälkeisessä kriisiviestinnässä on ollut loogista, että oman erityisyleisön vakuuttamiseksi kaikista mahdollisista arvoista valittiin nimenomaan epäoikeudenmukaisuus oman argumentaation tueksi.

Koko maassa LKP:n ääniharavaksi nousi uusmaalainen puolueen varapuheenjohtaja, kansanedustaja Terhi Nieminen. Vantaalta kotoisin ollut Nieminen saavutti Uudenmaan

vaalipiirissä 7918 ääntä. Ensimmäisessä numerossa vaalien jälkeen puoluelehden toimitus kysyi Niemiseltä ensijohtopäätöksiä maalivaalien tuloksesta. Niemisen mukaan: ”Nämä vaalit osoittivat jälleen kerran, kuinka välttämätöntä on vaalilain hyvin nopea muuttaminen oikeudenmukaisemmaksi. Me olemme kärsineet vaalilain epäkohdista useissa vaalipiireissä.” (UPP 12/1979, 8) Nieminen esitti samassa yhteydessä myös muutamia muita argumentteja epäonnistuneesta tuloksesta, mutta asetteli argumentaatioissaan juuri vaalimatemiikan kaikista ensimmäiseksi. Huomion kiinnittäminen puhujan asettelemaan argumentaation esitysjärjestykseen on kriisiviestintätilanteessa oleellisen tärkeää, koska kysymyksessä on vakuuttamisen tekniikkaa vaativa tilanne suhteessa vaalitulokseen pettyneeseen yleisöön.

Perelmanin argumentaatioteorian mukaan perustelujen esittämisjärjestys määrää niiden hyväksymisen edellytyksiä. (Perelman 1996, 164) Nieminen pyrki vaalien jälkeisissä ensijohtopäätöksissään siis osoittamaan heti alkuun, että puoluetta oli kohdannut ylitsepääsemätön ja poikkeuksellinen vaalimatemaattinen epäoikeudenmukaisuus. Välittömästi tämän argumentin jälkeen Nieminen muistutti, että: “Vaalitappiosta huolimatta me emme saa nyt missään nimessä masentua, vaan tästä lähdetään uudelleen ponnistamaan.” (UPP 12/1979, 8) Tämän tyyppinen argumentaatio mahdollisti sen, että Nieminen pystyi asettelemaan argumentaationsa muotoon, jossa hän osoittaa ensin monikossa puhumalla omia poliittisia joukkoja kohdanneen vastoinkäymisen ja tarjoaa siihen välittömästi valoisampaa tulevaisuutta. Tämän on erityisesti amerikkalaisissa poliittisissa puheissa tyypilliseksi muotoutunut puheen rakenne.

Toisessa vaalien jälkeisessä UPP:n lehdessä (13/1979) vaalilain uudistaminen aseteltiin toistumaan yhä uudelleen suureen asemaan. Jo pää-äänenkannattajan otsikkotasolla LKP viestii, että: “Vaalilain uudistus keskeisin vaatimus”. Tällä tarkoitettiin käytännössä sitä, että kevään vaalitappiosta huolimatta puolue aikoo jatkaa määrätietoisesti kohti tulevaisuutta, mutta jatkossa sen keskeisimmäksi vaatimukseksi politiikassa asetetaan vaalilain oikeudenmukaistuminen. Tämän tyyppinen puhe vaatimuksen asettelun osalta katson suunnatun puhujan valitsemalle erityisyleisölle, eli niille henkilöille jotka ovat olleet keskeisin osin tekemässä puolueen eteen alkuvuoden mittaan vaalityötä ja jotka ovat mahdollisesti pettyneet vaalien lopputulokseen. Tätä erityisyleisön rajausta olen tarkemmin esitellyt tämän tutkielman omassa yleisökäsitystä käsittelevässä osiossaan. On vaikea nähdä, että kyseisen kaltainen tavoite vaalilain muuttamisesta olisi julkilausuttuna kovinkaan

kiinnostava universaaliyleisön näkökulmasta, koska loppujen lopuksi vaalimatematiikka oli suoritetuissa eduskuntavaaleissa kaikille puolueille sama ilman erivapauksia ja sitä koskeva lainsäädäntö oli vielä ennen vaaleja yleisesti tiedossa. Vaalilain epäoikeudenmukaisuuden moninkertainen toistaminen useassa pää-äänenkannattajan numerossa vaalien jälkeen osoittaa puhujalta harkittua strategiaa valitun viestin vahvistamiseksi.

Perelmanin argumentaatioteoriassa viitataan Richard M. Weaverin näkemykseen, jonka mukaan retoriikka kokonaisuudeksi ymmärrettynä on painottamisen taitoa. Perelmanin mukaan painottamisen tekniikoista voidaan asian alleviivaamiseksi käyttää toistoa, yksityiskohtien kasaamista ja tiettyjen jaksoiden erityistä painottamista. (Perelman 1996, 45-46) Vaalilain epäoikeudenmukaisuuden jatkuvalla ja julkaisusta toiseen kestäväällä toistamisen tekniikalla on siten pyritty korostamaan valittua teemaa keskeisenä osana puhujan kriisiviestinnän strategiaa.

Puolueen 1. varapuheenjohtajana toimineen, professori Olavi Borgin mukaan ainoastaan SKL ja RKP saivat eduskuntavaaleissa sen paikkamäärän, joka heille suhteellisuuden mukaan kuuluisi. Perelmanin-Olbrechts-Tytecanin argumentaatioteoriassa tämä ymmärretään tekniikkana, jossa puhuja pyrkii argumentoimaan *mallin* avulla, jota koko järjestelmän olisi aiheellista seurata. (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1969: 363, 368) Borgin mukaan muut puolueet olivat saaneet vaaleissa joko enemmän tai vähemmän paikkoja, mitä suhteellisuus edellyttäisi. Borgin tekemän selvityksen mukaan vaalilain epäoikeudenmukaisuudesta kärsi kaikista puolueista eniten juuri LKP. (UPP 13/1979, 4) Borgin argumentaatio osoittaa, että vaalimatematiikan muodostama suhteellisuus, kuten laajemmassa mittakaavassa koko poliittinen järjestelmä on mahdollista politisoida, siitä voidaan tehdä poliittinen kysymys ja sillä voidaan myös politikoida. (Elo & Nyssönen 6/2014, 20)

Perelmanin argumentaatioteorian mukaan puhuja on onnistunut silloin, kun hän saa kuulijansa kiinnittämään huomionsa tapahtumiin, jotka he muutoin olisivat sivuuttaneet. (Perelman 1996, 44) Voidaan perustellusti olettaa, ettei kovinkaan monen erityisyleisöön lukeutuvan huomio olisi ensimmäisenä vaalien jälkeen kiinnittynyt siihen teoreettiseen kysymykseen, että kuinka moni puolue lopulta saavutti vaaleissa suhteellisuuden näkökulmasta oikeudenmukaisen tuloksen. Tässä mielessä Borgin vaalituloksen rakennetta koskeva argumentaatio on ansiokas. Tämän tutkielman puitteissa en kuitenkaan katso

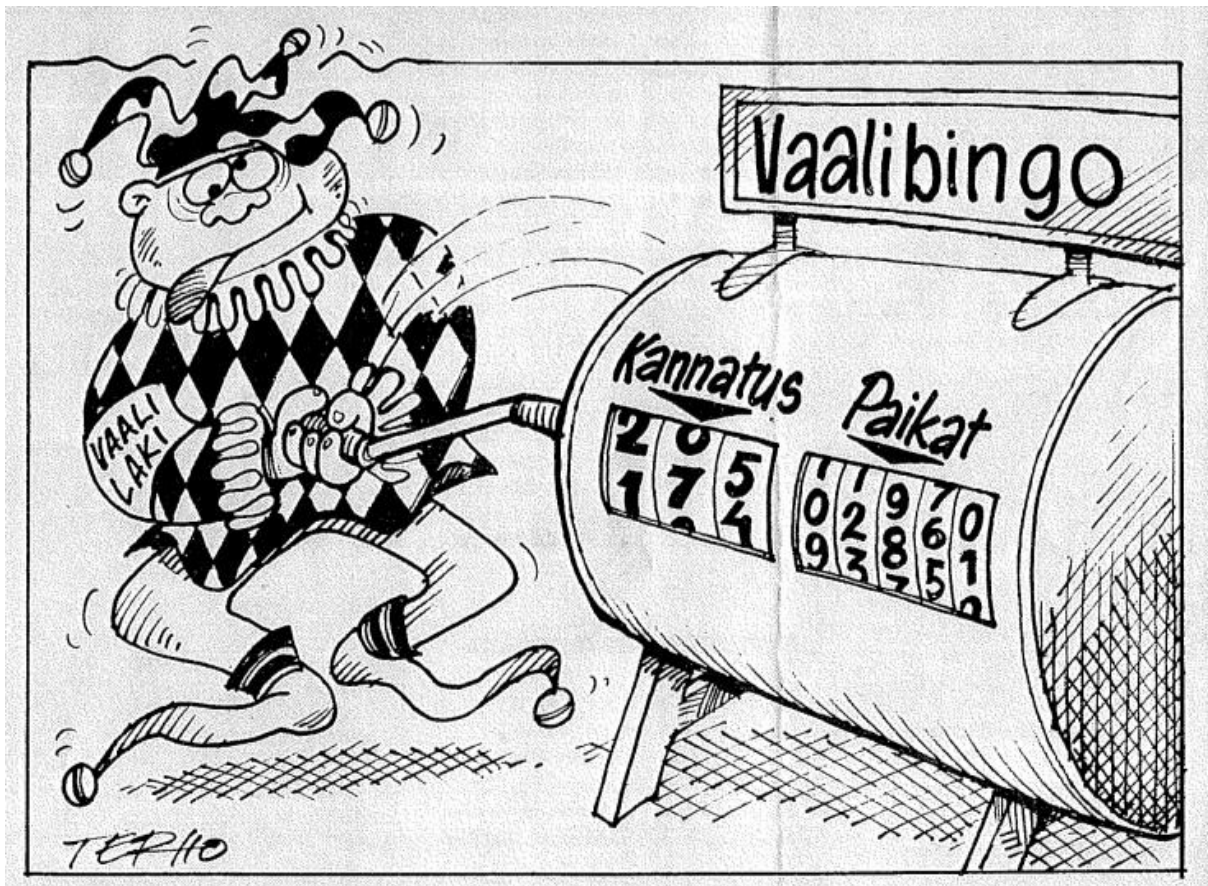
aiheelliseksi lähteä arvioimaan LKP:n saavuttaman suhteellisuuden oikeudenmukaisuuden tai epäoikeudenmukaisuuden todenmukaisuutta. Oleellisemmaksi katson nostaa esiin sen, miten Borg pyrkii argumentoinnillaan ohjaamaan yleisön mielenkiinnon jaotteluun, josta ilmenee eduskuntavaalien vaalimatemiikasta kärsineet uhrit ja sen avulla korostetun aseman saavuttaneet voittajat. Borgin argumentaatiossa ainoastaan SKL ja RKP saavat toimijoina näennäisen neutraalin roolin, jolloin muut puolueet ovat implisiittisesti joko kärsineet aiheettomasti tai saavuttaneet valtaa oikeudettomasti. Tämän asettelun kautta Borgin pyrkimys on saada erityisyleisö vakuuttumaan siitä, että LKP kuuluu vaaleissa sorrettujen puolelle, jolla on tyypillisesti taipumus herättää lukijoissa myönteisiä reaktioita. Tätä asetelmaa vahvistaa se, että Borg jättää argumentaatiossaan mainitsematta sen, että saman voimassa olleen vaalilain puitteissa LKP oli saavuttanut vaaliliittojen avulla kokoaan suuremman aseman parlamentissa edellisissä eduskuntavaaleissa.

Vaalien jälkeisessä argumentaatiossa myös UPP:n toimitus pyrki ohjaamaan yleisön mielenkiintoa vaalimatemiikkaan vertaamalla tulosten epäoikeudenmukaisuutta siihen, että muista keskiryhmien puolueista RKP oli kokenut vastaavan kannatuksen laskun, mutta se ei aiheuttanut ainuttakaan paikkamenetystä. (UPP 12/1979, 4) RKP:n solmimat vaaliliitot jätettiin argumentaatiossa kuitenkin mainitsematta, vaikka ne ovat pienen puolueen kannalta oleellisen tärkeitä. Tämän lisäksi UPP:n toimitus laski, että keskipuolueet olisivat säilyttäneet suurimman ryhmän aseman eduskunnassa suhteellisuuden myötä. UPP:n mukaan asema menetettiin SDP:lle, joka suurena puolueena sai vaalilain epäoikeudenmukaisuuden myötä syntyvän hyödyn. Samassa yhteydessä UPP:n toimitus huomautti, että vaalien alla pääministeri Kalevi Sorsa (sd) esti vaalilain uudistamisen aloittamisen. (UPP 13/1979, 9)

Perelmanin argumentaatioteorian mukaan jakamiseen perustuvassa argumentaatiossa pyritään tähtäämään vastustajan pahan tahdon osoittamiseen. Tällöin argumentaatiossa sivuutetaan täysin puolueellisesti konkreettiset yksityiskohdat ja jätetään erittelemättä sellaiset tekijät, joilla vastustajan vilpillisyys voitaisiin todistaa. (Perelman 1996, 85) Tämän tyyppinen tekniikka syyllisen nimeämiseksi on tyypillistä tilanteissa, joissa oman erityisryhmän yksituumaisuutta kohdatun kriisin syistä halutaan vahvistaa. UPP:n toimitus ei esittele pääministeri Sorsan argumentteja tai anna mahdollisuutta puolustuspuheenvuorolle, vaan asettelee hänet epäedulliseen valoon tiedostavana toimijana, joka on aktiivisesti omilla toimillaan mahdollistanut epäoikeudenmukaisen vaalituloksen

syntymisen. Perelmanin argumentaatioteoriassa tällainen asettelu käsitetään rinnakkaisuussiteisiin perustuvana argumentaationa, jossa *yhdistämisen* avulla pyritään muokkaamaan mielikuvaa henkilöstä samaistamalla hänen tekonsa persoonaan. (Perelman 1996, 113)

LKP:n pää-äänenkannattajalehdessä haluttiin myös tietoisesti ohjata yleisön mielenkiintoa siihen, että kuinka monta ääntä mikäkin puolue tarvitsi saadakseen parlamenttiin yhden kansanedustajan. UPP:n toimituksen mukaan LKP tarvitsi yhtä paikkaa varten kaksi kertaa enemmän ääniä kuin SDP. Tästä laskettiin lehdessä myös leikkiä pilakuvan avulla, jossa jokeri pyörittää vaalibingoa. Tulkintani mukaan kuvassa implikoidaan, että silloinen vaalilaki muistuttaa sattumanvaraista bingoa, jossa kannatuksen ja paikkojen suhde oli mitä sattuu. (UPP 13/1979, 2) Perelmanin argumentaatioteoriassa painotetaan sitä, kuinka naurunalaiseksi saattaminen on tehokas väittelyase. (Perelman 1996, 64) Tässä yhteydessä tekniikka toimii siten, että voimassaolleen vaalilain puolustajien argumentti pyrittiin tekemään tyhjäksi saattamalla se naurunalaiseksi osoittamalla sen seuraukset naurettavaksi.

LKP:n laaja-alaisesti esiin nostama kritiikki vaalimatematiikkaa kohtaan sai myös epäilijöitä osakseen, sillä valtio-opin professori Pertti Pesosen mukaan liberaalit olisivat ilman vaaliliittoja saaneet vain kolme paikkaa neljän sijaan eduskuntaan. Kyseiseen kritiikkiin Olavi Borg argumentoi, että ilman vaaliliittoja tulos olisi ollut suhteellisuuden näkökulmasta entistä epäoikeudenmukaisempi. (UPP 13/1979, 4) Nimenomaan vaaliliitot ovat yksi keino pienille puolueille pyrkiä parantamaan vaalituloksen suhteellisuutta saavuttamalla mandaatteja, jotka olisivat jääneet saamatta ilman vaaliliittoja. Argumentointina epäoikeudenmukaiseen vaalimatematiikkaan vetoaminen on luonnollisesti tehokasta, koska se pyrkii viemään yleisön mielenkiinnon järjestelmän epäkohtiin itse asiasisällön sijaan. Tässä kontekstissa argumentista tekee kuitenkin kyseenalaisen se, että juuri LKP oli hyötynyt vaalimatematiikasta edellisissä vuoden 1975 vaaleissa ja päässyt kokoaan suurempaan asemaan keskiryhmien yhteistyöllä. Tällä kertaa, kun asetelma vaalien jälkeen kääntyi puolueen omia intressejä vastaan, niin se markkinoitiin epäoikeudenmukaisena. Kriittisempiä puheenvuoroja puolueen sisältä käytettiin myös. Entinen kansanedustaja Osmo A. Wiio argumentoi vaalien jälkeen tulosta vähemmän yllättäväksi. Wiion mukaan: “On totuuden välttämistä, jos tappiota ryhtyy selittämään pelkällä vaalimatematiikalla.” Wiio korosti samassa yhteydessä Kokoomuksen kymmenen ja SMP:n kuuden paikan lisäystä. (UPP 12/1979, 7)

5.2.2 Vaalistrategia

Tämän tutkielman aineistosta toinen selkeästi esiin nouseva argumentti vaalitappion aiheuttamassa kriisiviestinnässä oli olematon tai epäonnistunut vaalistrategia ennen maaliskuun eduskuntavaaleja. Tässä yhteydessä ymmärrän vaalistrategian edustavan toiminnan ohjausta, jonka primäärinen tavoite on mahdollisimman suuren äänimäärän tavoittaminen ja parlamentaarisen vallan maksimointi. (Siivinen 2014, 12) Puolueen puheenjohtaja Jaakko Itälän mukaan esimerkiksi Helsingin vaalipiirissä koettu tappio johtui siitä, että puolueelta puuttui johdonmukainen strategia. (UPP 13/1979, 4) Samaan aikaan Itälä kuitenkin argumentaationsa kiistää kontingenssin olemassaolon, eli poliittisen pelivaran toimia toisin. Itälän mukaan vaalien tulos ei olisi voinut olla olennaisesti toisenlainen, vaikka puolue olisi valinnut varsinaiset vaalikampanjan teemat toisin. Itälä asettelee argumenttinsa siten, että yksinään hallituspuolueen imago oli riittävä syy vaaleissa kärsimiseen. (UPP 12/1979, 5) Tulkiten Itälän argumentaatiota siten, että välttämättömyyteen vetoaminen on ollut kaikista mahdollisista argumentaatiovaihtoehdoista

helpoin vaalitappion hetkellä. Vastuun vierittäminen omista vaihtoehtoisista valinnoista ja tulokulmista eräänlaiseen ennalta määrättyyn asioiden kulkuun on kivuton ratkaisu puoluejohtajalle. Se ei vaadi puoluejohdolta juurikaan itsereflektointia ja tarjoaa mahdollisuuden implisiittisesti irtisanoutua omista tappioon johtaneista valinnoista. Perelmanin-Olbrechts-Tytecanin argumentaatioteorian mukaan on olemassa peräkkäisyysiteisiin perustuva tekniikka, jolla puhuja pyrkii osoittamaan jonkin ilmiön loputtoman kehityksen. Tämä näkyy Itälän argumentaatiossa, joka esittää hallituspuolueen imagon automaattisena ja rajoittamattoman kehityskulkuna kohti vaalitappiota. (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1969: 281-282)

Puheenjohtaja Itälä asettuikin heti vaalien jälkeisessä lehdessä puolustamaan valittuja vaaliteemoja. Itälän mukaan keskiluokka-teema ei ollut mikään uusi idea, eikä siitä olisi syytä luopua jatkossakaan. Itälä korosti argumentaatiossaan, että keskiluokka-teemaa tulisi rauhassa kehittää jatkossa. Puheenjohtaja Itälä ei kuitenkaan ottanut suoraan kantaa siihen, että oliko keskiluokan valitseminen kohderyhmäksi juuri näissä kyseisissä vaaleissa epäonnistunut. (UPP 12/1979, 8) Samaan aikaan ensisijainen kritiikki puolueen vaalistrategian osalta kohdistui nimenomaan keskiluokka-teemaan. Kansanedustajuudesta luopuneen Osmo A. Wiion mukaan tärkein poliittinen syy LKP:n tappioon oli liian myöhäinen herääminen keskiluokan asialle. Hän näki, että juuri LKP on aikaisemmin toiminut keskiluokan etuja vastaan ajamalla sille raskaita maksuvelvoitteita ja vieden siltä mahdollisuuksia yhteiskunnan palveluihin. (UPP 12/1979, 7) Lisäksi Wiio huomauttaa, että LKP ei ole edustanut päätöksenteossa yksilökeskeistä yhteiskuntäkäsitystä, vaikka on siten pyrkinyt äänestäjille itseään markkinoimaan. Sen sijaan kansanedustaja Terhi Niemisen mukaan LKP:n valitsema keskiluokkaan kohdistuva kampanja ei ollut vaalitappion syy, päinvastoin. Nieminen oli pikemminkin halukas jatkamaan ja edelleen kehittämään keskiluokan puhuttelua. (UPP 12/1979, 8)

Vaalien jälkeen esiintyi jäsenlehdessä vaatimuksia keskiluokkateeman hylkäämisestä, koska terminä luokka-sana koettiin liberaalille puolueelle vieraaksi. Keskiluokkaa teemana kritisoineet esittivät vaihtoehdoksi, että LKP:n tulisi pysytellä ensisijaisesti ihmisten asialla kautta linjan. (UPP 17/1979, 13) Tässä tutkielmassa tulkitseen, että vaatimus "ihmisten asialla olemisesta" nivoutuu samanlaiseen käsitykseen politiikasta ilman pelivaraa, jota puheenjohtaja Itälä edusti vaalien jälkeisessä argumentaatiossaan asioiden välttämättömästä kehityskulusta vaalitappiossa. Yleisön riisuminen identiteettiä koskevista seikoista antaa

ymmärtää, että puolue voisi toimia jonkun valmiiksi annetun ja yleisesti tunnustetun sosiaalisen ryhmän puolesta, joka muodostuu “ihmisten asioita” kannattavista luonnollisista henkilöistä. Todellisuudessa tällaista kollektiivia ei ole olemassakaan, sillä yhteiskunta muodostuu yksilöistä, joiden preferenssit poliittisen päätöksenteon ja yleisen edun suhteen vievät eri suuntiin.

Perelmanin-Olbrechts-Tytecanin argumentaatioteorian mukaan eräs rinnakkaissiteisiin kuuluva argumentaatiotekniikka on yksilö-ryhmä-suhteeseen perustuva keino, jossa yksittäinen henkilö esitetään tyypillisenä ryhmänsä edustajana. (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1969, 321-322) Tästä kuvaava esimerkki on, että lehden mielipidekirjoituspalstalla puolueen jäsen Kaisu Kanerva huomauttaa liittyneensä itse aikoinaan sellaiseen liikkeeseen, jossa liberalismi aatteena yhdisti juoksupojan ja vuorineuvoksen. (UPP 17/1979, 13) Näin ollen Kanerva nostaa tekstissään itsensä tyypilliseksi esimerkiksi liberaalien ryhmään kuuluvasta kansalaisesta ja antaa ymmärtää, että samanlaiset identiteettiin nojautuvat motiivit olisivat yleisemminkin perimmäisenä syynä puolueeseen kuulumiselle.

Vaalistrategiassa aliarvioitiin myös kokoomuksen kannatuksen nousun merkitys lopulliselle vaalitulokselle. UPP:n mukaan Kokoomuksen maltillistuminen ja perustuslaillisten putoaminen eduskunnasta auttoivat sitä näissä vaaleissa murtautumaan ulos opposition umpikujasta. Tämän vuoksi se vei ääniä keskipuolueiden kannatuksesta, eikä vähiten LKP:lta. (UPP 13/1979, 8) Ennen vaaleja lehdessä annettiin ymmärtää, että kokoomukselle menevä ääni joutuisi hukkaan, koska kokoomukselle ovet maan hallitukseen olivat lukossa. Vasta vaalien jälkeen esiintyi näkemyksiä, joissa porvarillisten äänestäjien liikkumisen uskottiin syöneen puolueen kannatusta. Esimerkiksi puheenjohtaja Jaakko Itälän mukaan vuoden 1979 eduskuntavaaleissa “porvari söi toista porvaria”. Näin olleen LKP ei pystynyt vaalien strategisella tasolla vastaamaan kokoomuksen saavuttamaan nosteeseen ja äänestäjien enemmistön virtaus vei puoluekentällä voimakkaasti oikealle. (UPP 12/1979, 5)

Perelmanin-Olbrechts-Tytecanin argumentaatioteorian näkökulmasta kyseessä on tyypillinen samuuteen liittyvä kvasilooginen argumentti, jossa hyödynnetään *vastavuoroisuutta* keinona rinnastaa kaksi symmetriseksi oletettua tilannetta tai asiaa. (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1969: 216-218) Tämän tekniikan avulla Itälä pyrkii argumentoimaan vaalien tulosta sellaisesta olettamasta, jossa kokoomuksen saavuttaman äänimäärän kasvu on automaattisesti pois liberaalien vastaavasta tuloksesta. Tältä osin

sanojen ja tekojen ristiriita on ilmeinen ennen ja jälkeen eduskuntavaalien, sillä LKP oli pyrkinyt nimenomaisesti identifioimaan itsensä keskipuolueiden maastoon, eikä niinkään kokoomuksen rajapinnassa toimivaksi kilpailijaksi. Vaalien jälkeen myös UPP:n toimitus argumentoi, että LKP:n on vaikea saada osakseen vaalimenestystä samanaikaisesti kokoomuksen ja oikeiston protestipuolueiden kanssa. Tämän nähtiin johtuvan siitä, että LKP:n kannattajakunta on vähemmän puoluesidonnaista. (UPP 12/1979, 4)

Eräs mielenkiintoinen huomio vaalien jälkeisessä argumentaatiossa oli se, että puolueen puheenjohtaja Itälä argumentoi, että puolueen valoisan tulevaisuuden edellytyksenä on päälinjojen uudelleen valitseminen. Tässä yhteydessä päälinjoilla puheenjohtaja ei kuitenkaan tarkoittanut puolueen poliittisen asiasisällön muuttamista, vaan huomion kohdentamista nuoriin ja opiskelijoihin sekä puolueen kentän keskinäiseen yhteistyöhön myös vaalien välisinä aikoina. (UPP 12/1979, 5) Itälän puhe puolueen päälinjoista jää joko tarkoituksella tai tahattomasti hieman abstraktille tasolle ja mahdollistaa siten spekuloinnin. Ilmeistä on ainoastaan, että aikaisemmat päälinjat eivät liity puolueen ajamiin politiikkasuosituksiin, jotka hän siis halusi vaalitappiosta huolimatta säilyttää edelleen. Sen vuoksi oletan, että tässä yhteydessä Itälä tarkoittaa päälinjoilla puolueen pääasiallisia kiinnostuksen kohteita muussa strategisessa merkityksessä, kuten esimerkiksi yleisösuhteen osalta. Näin ollen päälinjojen uudelleenvalitseminen vaalien jälkeen tarkoittaa väistämättä vanhoista luopumista.

Perelmanin-Olbrechts-Tytecanin argumentaatioteorian mukaan kvasiloogisiin argumentaatiotekniikoihin kuuluu oleellisena osana *uhraus*, jonka toimija joutuu ikään kuin "maksamaan" valintansa seurauksena. (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1969: 248-251) Tästä johtuen on mahdollista, että UPP:n lukijalle muodostuu sellainen käsitys, jossa puheenjohtaja Itälän argumentaatio päälinjoista luopumisesta ymmärretään niin, että puolue uhraisi nuorille ja opiskelijoille enemmän huomiota sekä sen myötä osoittaisi merkittävästi aikaisempaa vähemmän kiinnostusta muun muassa toimihenkilöiden, virkamiesten ja pienyritystajien muodostamille erityisyleisöille. Myös Itälän toinen argumentti puolueen keskinäisen yhteistyön lisäämiseksi jää yleisölle hämäräksi, sillä samassa yhteydessä kerrotaan tätä kehittämiskohdetta pidetyn yllä jo valitsijavaaleista saakka. Samalla se herättää kysymyksen siitä, että mikäli asiaa on kehitetty jo vuosien ajan, niin onko työ sen eteen ollut todellisuudessa tuottavaa ja asianmukaista.

Argumenttina epäonnistuneeseen vaalistrategiaan vetoaminen on sinänsä varsin legitiimi ja vaaleissa hyvin tavanomainen selitysmalli. Puolueen valinta kiinnittää huomiota keskeisiltä osin keskiluokkaan ja pyrkimys puhutella sitä ovat liberalistisen aatteen pitkän linjan näkökulmasta hyvin poikkeuksellista. Vaalien jälkeisessä argumentaatioissa ei ollut ainoastaan kiinnostavaa ne teemat, joita tuotiin julki vaan myös ne joista aktiivisesti pyrittiin vaikenemaan. Vaalistrategian epäonnistumista argumenttina käyttäneet puoluejohtajat eivät esimerkiksi jostain syystä huomioineet toistuvien vaaliliittojen merkitystä lopputulokselle. Professori David Arterin mukaan vaaliliittotaktiikka saattoi taata kylläkin puolueelle hyvän vaalimenestyksen, mutta aiheutti perinteisten kannattajien keskuudessa identiteettiongelmia. (Arter 1979, 428.) Jäsenlehden puheenvuoroissa ei myöskään kritisoitu ensimmäistäkään kertaa puolueen puheenjohtaja Jaakko Itälän esiintymisiä tai avauksia mediassa, vaikka hänen kaltainen keskeinen henkilö oli vaihtunut vasta vaalivuoden kynnyksellä. Tämä on tosin vähemmän yllättävää, mikäli puoluelehti oli tuolloin voimakkaassa poliittisessa ohjauksessa puoluejohdon käsissä. Siitä huolimatta olisi ollut perusteltua laatia edes jonkinlaisia arvioita puheenjohtajan onnistumisista vaaleja edeltävissä tenteissä, sillä liberaalien onnistuminen vaaleissa on tyypillisesti ollut riippuvaista karismaattisesta puoluejohtajasta.

5.2.3 Hallitusvastuu

Jäsenlehden perusteella käytetyimpiä argumentteja vaalitappion syyksi oli myös hallitusvastuu tai koko hallitusrintaman tappio. UPP:n toimituksen näkemyksen mukaan LKP ei ollut vaalien ainoa häviöjä, eikä myöskään suurin häviöjä. Vaalitappiota pyrittiin yleisön silmissä liennyttämään korostamalla voimakkaasti, että kyseessä oli koko hallitusrintaman tappio, jonka sai nieltäväkseen keskiryhmät yhdessä. (UPP 12/1979, 4)

Perelmanin-Olbrechts-Tytecanin argumentaatioteorian mukaan tämän tyyppisessä asettelussa on kyse kvasiloogisiin argumentaatiotekniikoihin kuuluvasta *sisällyttämisestä*, jossa pyritään osoittamaan osatekijän kuuluvan isompaan kokonaisuuteen. (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1969: 231) Argumentaatio hallitusrintamasta eduskuntavaaleissa antaa ymmärtää, että äänestäjät pyrkisivät vaaleissa äänestämään hallitus- tai oppositiokoalitiota, jossa LKP kuuluisi pienenä osana isompaa hallituskoalitiota. Tällaista blokkivaalijärjestelmää ei kuitenkaan tosiasiaassa ole käytössä Suomessa, jolloin argumentin

perimmäiseksi tarkoitukseksi jää vaalitappion vastuun siirtäminen näennäisesti isommalle joukolle.

Puolueen toimijoiden retoriikan osalta tapahtui mielenkiintoinen muutos vaalituloksen jälkeen, sillä aikaisemmin puhuttiin maalisvaaleista, mutta vaalituloksen jälkeen kirjoituksissa yleistyi niin sanottu protestivaalin käsite. Vaalien jälkeisissä puheenvuoroissa protestivaalien voittajaksi katsottiin kokoomus, SMP ja SKL. Nimitystä perusteltiin sillä, että jo vuoden 1970 vaaleja nimitettiin tällä, jolloin myös SMP ja kokoomus voittivat eduskuntavaalit. (UPP 12/1979, 4) Eduskuntavaaleista käytetty nimitys ei ole aivan yhdenmukainen, sillä aikaisemmin vaalien ajankohtaan viittavasta neutraalista ilmaisusta haluttiin tietoisesti siirtyä puhumaan valittua argumentaatiostrategiaa tukevalla terminologialla. Valittua argumentaatiota pyrittiin lisäksi aktiivisesti tukemaan julkituodun esimerkin avulla.

Perelmanin-Olbrechts-Tytecanin argumentaatioteorian mukaan todellisuuden rakennetta luoviin argumentaatiotekniikoihin kuuluu *esimerkin* käyttö, jolla pyritään luomaan tapahtumista jonkinlainen sääntö. (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1969: 350-352) Näin ollen puhujan tavoitteena on ollut muodostaa protestivaaleista sääntö ilmiönä, joka toistuu sellaisissa tapauksissa joissa muut kuin hallituksessa olleet puolueet saavuttavat merkittävää kannatusta vaaleissa.

Vaalien nimeämistä protestivaaleiksi pyrittiin vahvistamaan toiston avulla. Puolueen puheenjohtaja Jaakko Itälän mukaan puolue oli vaaleja edeltävän vuoden ajan korostanut niitä saavutuksia, joita hallituksessa saatiin aikaan. Itälä argumentoi, että eduskuntavaalien tulos osoitti sen, että äänestäjistä suurin osa halusi protestoida kohdistetusti hallituspolitiikkaa vastaan. Itälän mukaan hallituksen politiikan korostaminen vaaleja edeltävässä viestinnässä kostautui. (UPP 12/1979, 5) Vastaavasti puolueen varapuheenjohtaja Terhi Niemisen mukaan kyseiset vaalit olivat protestivaalit, jossa oli paljon ”protestia protestin vuoksi”. (UPP 12/1979, 8) Tällaisella argumentoinnilla Nieminen ohittaa kokonaan mahdollisuuden siitä, että osa äänestäjistä on halunnut jo lähtökohtaisesti asettua jonkun toisen politiikka vaihtoehdon puolelle kuin niinkään jotain vastaan.

Oulun vaalipiiristä vasta valittu kansanedustaja Helvi Hyrynkangas argumentoi niin ikään hallituksen vaikeiden aikojen aiheuttaneen vaalitappion. Tässä yhteydessä saman ajatuksen

jakoi myös eduskuntapaikkansa parlamentissa uusinut Anneli Kivinen. Kivinen tosin huomautti, että puolueessa on luovuttava sellaisesta ajattelusta, että hallituksessa ollaan hinnalla millä hyvänsä. (UPP 12/1979, 9) Kivisen argumentaatio voidaan laskea *toiminta-olemus-suhteen* kautta tapahtuvaksi tekniikaksi, jossa tapahtumia kuvataan toimijan olemuksen tyypilliseksi piirteeksi ja sellaisenaan ennustettavissa olevaksi käyttäytymiseksi. (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1971: 327) Näin ollen Kivinen pyrkii kuvaamaan ajatuskulkua, jossa LKP koetaan yleisön keskuudessa puolueeksi, joka kulloisesta vaatimuksesta riippumatta on luonteenomaisesti valmis taipumaan ja antamaan periksi omia primäärisiä tavoitteitaan. Lisäksi Kivisen argumentaatio osoittaa laajemminkin jaetun ajatuksen siitä, että osasy puolueen menestymättömyyteen kyseisissä vaaleissa oli johtunut hallituskausien aikana syntyneestä identiteetikriisistä. Kuvatunlaista LKP:n aatteellista tukahtuneisuutta ja sen seurauksia on seikkaperäisemmin avattu Taina Ruohon Pro Gradu työssä ”Miksi puolueuotoinen liberalismi on kadonnut Suomesta?” vuonna 2005.

Kansanedustajuudesta vapaaehtoisesti luopunut Osmo A. Wiion mukaan liberaalisti ajattelevia äänestäjiä menetettiin, kun LKP oli ollut mukana sellaisessa hallituksessa, joka lisäsi yksilön toimintavapautta rajoittavia kieltoja ja määräyksiä. (UPP 12/1979, 7) Perelmanin-Olbrechts-Tytecanin argumentaatioteorian mukaan todellisuuden rakennetta luoviin argumentaatiotekniikoihin kuuluu *menettäminen*, jolla pyritään osoittamaan tapahtumien ajautuminen tietynlaiseen tilanteeseen tekojen tai tekemättä jättämisen seurauksena. (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1969: 280) Tässä yhteydessä Wiion kritiikki voidaan ymmärtää myös epäonnistuneena yleisösuhteena, jossa puolue on menettänyt sellaisten tiedostavien äänestäjien kohderyhmän, jonka elämää se on itse päätöksillään ollut keskeisin osin vaikeuttamassa. Yhtäältä Wiion argumentaatio voidaan ymmärtää klassisessa mielessä implisiittiseksi kritiikiksi epäluotettavasta toimijasta, jonka sanat ja teot eivät kohtaa kohdeyleisön näkökulmasta.

Vaalien jälkeisessä argumentaatiossa myös LKP:n puoluesihteerin Kalevi Viljanen huomautti, että puolue on ollut hallituksessa koko 70-luvun ja tämän syöneen kannatuspohjaa. Hänen mukaansa: ”Me (LKP) olemme kantaneet kohtuuttoman suurta osaa poliittisesta vastuusta vaikeissa oloissa, nyt meidän on keskityttävä kantamaan vastuuta puolueesta.” (UPP 13/1979, 8) Viljasen käyttämästä retoriikasta on löydettävissä useampaan tekniikkaan perustuva pohjavire. Ensimmäinen näistä on *uhraukseen* perustuva argumentaatiotekniikka, jossa hallituksessa pitkään toimineet ovat joutuneet maksamaan

valintansa seuraukset suuremman hyvän puolesta, mutta oman puolueen menestyksen kustannuksella. (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1971: 248-251) Toinen on *vertailuun* perustuva argumentaatiotekniikka, joka lähtee siitä olettamasta, että puolueelle oppositiosta käsin ei olisi syntynyt samanlaista ideologista velkaa kuin kompromisseista elävänä hallituspuolueena. Vertailuun perustuvan argumentaatiotekniikan keskeiseksi ongelmaksi kuitenkin muodostuu tässä yhteydessä se, että vertailun todenmukaisuus pitäisi olla jotenkin tarkistettavissa. Tosiasiallisesti aikaisemmalla vaalikaudella tehty valinta osallistua maan hallitukseen on vaikea osoittaa vaihtoehtoiskustannuksiltaan huonommaksi vaihtoehdoksi ideologian tai puolueen edun kannalta kuin valinta siitä, että puolue olisi pyrkinyt vaikuttamaan päätöksentekoon oppositiosta käsin. (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1971: 242)

5.3 Miten vaalitappiota on selitetty myöhemmin politiikan tutkimuksessa?

Tämän tutkielman teki inspiroivaksi, mutta samalla erityisen haasteelliseksi se, että vuoden 1979 eduskuntavaaleja LKP:n osalta on analysoitu verrattain vähän kotimaisessa politiikan tutkimuksessa. Hyödynsin tämän tutkielman lähdekirjallisuudessa Taina Ruohon vuonna 2005 valmistunutta pro gradu -tutkielmaa “Miksi puolueuotoinen liberalismi on kadonnut Suomesta?”. Kyseisessä tutkielmassa käsitellään LKP:n kuihtumista suomalaisesta puoluekartasta laajemmassa kontekstissa. Ruoho kuitenkin päätyi puolueen toiminnan pitkässä jatkumossa ja sen päättymisessä samankaltaisiin juurisyihin, joihin omassa analyysissäni kiinnitin erityistä huomiota vuoden 1979 eduskuntavaalien kriisiviestinnän osalta.

Ruohon mukaan vaalijärjestelmä suosi suuria puolueita, sillä tietyissä vaalipiireissä ensimmäisen edustajan saaminen edellytti puolueelta jopa 10 prosentin ääniosuutta. Ruoho näkee tutkielmassaan myös keskiluokka-teeman olleen epäonnistunut valinta vuoden 1979 eduskuntavaaleissa. Lisäksi Ruoho haastatteli tutkimuksessaan puolueen tuon ajan aktiivitoimijoita. Vuonna 1979 puolueen varapuheenjohtajana toimineen Olavi Borgin mielestä ratkaisevaa LKP:n kohtalossa oli Kokoomuksen raju kasvu, joka söi muiden eduskuntapuolueiden paikkoja ja ensimmäisenä sitä lähellä olleen LKP:n kannatusta. (Ruoho, 2005, 71) Ruohon tutkielmassa vuoden 1979 eduskuntavaaleissa kansanedustajaksi valituksi tulleen Terhi Nieminen-Mäkysen näkemyksen mukaan LKP sortui väärään vaalistrategiaan, vaikka hän nimenomaisesti vaalien jälkeen jäsenlehdessä toista väitti.

Nieminen-Mäkysen mukaan puolue jätti pois vaaliohjelmastaan sellaisia asioita, jotka olisivat merkittävästi poikenneet muista ja tehneet puolueen esittämästä vaihtoehdosta poliittisesti ainutlaatuisen. Nieminen-Mäkysen mukaan muiden parlamentaaristen puolueiden kanssa samantyyppisillä teemoilla vaalikampanjointi aiheutti sen, että verrattain pienenä puolueena LKP ei saanut riittävästi ääntään kuuluviin mediassa. Ylipäättään puolueen poliittista linjaa kritisoitiin myöhemmässä vaiheessa liian maltilliseksi, joka ei onnistunut tarpeeksi vetoamaan muutoshalukkaisiin äänestäjiin. (Ruoho, 2005, 71)

Liberaalisten puolueiden historiaa laaja-alaisemmin tutkineen professori Vesa Vareksen mukaan kokoomuksen ja keskustan välimaastossa toiminut LKP kävi eduskuntavaaleissa äänestäjien näkökulmasta tarpeettomaksi jakojäännökseksi. (Vares 2002, 304) Vareksen mukaan LKP:n suosion alamäkeä vauhditti se, että Kokoomus tai ainakin merkittävä osa sen edustajista liikkui poliittisella kentällä vasemmalle, jolloin kaupungeissa asuneet porvarillisesti ajattelevat äänestäjät, jotka eivät kuitenkaan kokeneet olevansa oikeistolaisia, saattoivat valita kokoomuksen LKP:n sijaan. Yhtäältä Vares luonnehti LKP:tä heikon identiteetin omaavaksi keskustapuolueen apupuolueeksi, jolle kelpasi minkäläinen tahansa hallitusohjelma, kunhan se pääsi mukaan hallitukseen. (YLE 2011, radiohaastattelu)

6. Johtopäätökset

Tämän tutkimuksen tavoitteena on ollut vastata seuraaviin tutkimuskysymyksiin ”Miten puoluelehdessä argumentoitiin vaalitappion syitä kevään 1979 eduskuntavaalien aikana?” sekä ”Mikä tai mitkä ovat puhujan strategiat? Mikä on voinut aiheuttaa vaalitappion? Ovatko tehdyt otaksumat johdonmukaisia?”. Nämä tutkimuskysymykset yhdistettynä valittuun aineiston ja ajankohtaan ovat olleet ennako-odotusten mukaisesti äärimmäisen mielenkiintoisia analyysin kohteita, mutta niiden ajallisen kontekstisidonnaisuutensa ja paikoin puutteellisen historiallisen tausta-aineiston vuoksi monin paikoin varsin haastavia. Tutkimuksen aikarajauksen olen kuitenkin perustellut sillä, että kyseessä oli puolueen olemassaolon pitkän jatkumon yksi radikaalimmin kokonaisuuteen vaikuttaneista hetkistä.

Tähän tutkielmaan valikoitunut ajanjakso tarjosi monipuolisen kattauksen erityyppisiä ja monella tasolla kulkevia argumentaatiotekniikoita, jotka palautuivat hyvin osuvasti

Perelmanin (1996) ja Perelmanin-Olbrechts-Tytecanin (1969) argumentaatioteorian määrittelemään käsitekehikoon. Aivan kaikkia kyseisestä käsitekehikosta löytyviä keinoja en ole tuonut tässä tutkielmassa esiin, sillä kokonaisuudessaan niitä voi löytää yli toista sataa useampaan teokseen hajautettuna. Sen sijaan olen valinnut esitellä kaikki tarkoituksenmukaisimmat ja yleisemmin toistuvat tekniikat. Tämän tutkielman aineiston teksteistä oli löydettävissä melko tasaisesti niin todellisuuden perusteisiin nojaavia kuin kvasiloogisia argumentaatiotekniikoita. Olen esitellyt analyysiosiossa seikkaperäisesti havaintoni käytetyn retoriikan keinoista, joten en katso tarpeelliseksi toistaa niitä uudelleen johtopäätöksissäni.

Vuoden 1979 eduskuntavaalien osalta LKP:n käyttämissä tekniikoissa oli kuitenkin kaikista pohjimmiltaan löydettävissä sama yhteinen strateginen tavoite, eli pyrkimys määrittää puolueen toivomalla tavalla yleisön näkemystä vaalitappioon johtaneista syistä ja siitä johtuvista seurauksista. LKP:n vaalien jälkeisen kriisiviestinnän ydin oli vakuuttaa erityisyleisö siitä, että vaikka puoluetta sorretaan järjestelmätasolla esimerkiksi vaalimatematiikan keinoin ja se on tehnyt hallitusvastuullisena puolueena vaikeita päätöksiä, niin puolueella on edessä valoisa ja vakaa tulevaisuus, koska näin oli ollut aina ennen ja tulisi olemaan jatkossakin. Samalla LKP pyrki aktiivisesti vaikenemaan sen omista ilmiselvistä identiteettiongelmista, puoluejohdon strategisista virheistä ja hiipuvasta yhteiskunnallisesta kysynnästä suurten puolueiden kaaderipuolueena. Puolueen jäsenlehdessä käytetyt puheenvuorot ennen ja jälkeen vaalien olivat hämmästyttävän samansuuntaisia ja sen vuoksi keskeisiltä osin helpottivat puolueen valitseman kriisiviestinnän strategian hahmottamista selkeäksi kokonaisuudeksi. Jäsenlehti on ilmestynyt vaalivuonna säännöllisesti kerran viikossa, minkä vuoksi aineistoa on voinut pitää hyvin keskeisenä osana LKP:n virallista viestintää. Lehdessä vaalitappion syiksi asetellut argumentit eivät ole kuitenkaan kestäneet kaikilta osin aikaa, jonka on osoittanut todeksi useiden puoluetoimijoiden myöhemmin julkituodut lausunnot, joissa heidän kantansa on vaihtunut täysin toisenlaiseksi.

Lukijan kannalta mielenkiintoisinta on ottaa huomioon käytettyjen argumenttien kopioitavuus myös muihin kriisiviestinnällisiin asiayhteyksiin. LKP:n vaalitappiossa käyttämät argumentit eivät ole olleet luonteeltaan tyystin poikkeuksellisia, vaan samoja elementtejä voi löytää myös muiden puolueiden viestinnästä myöhempinä aikoina vastaavan tyyppisissä tilanteissa. Tästä toimivat hyvinä esimerkkeinä puolueen pyrkimys

argumentoida vaalien ennakkoasetelma oman näkökulman mukaiseksi, puolueiden retorinen valtataistelu yksittäisen teeman haltuun ottamisesta vaaleissa (vrt. keskiluokkateema), hyökkääminen kasvotonta “valtamediaa” kohtaan, vastuun siirtäminen omasta toiminnasta ja valinnoista kollektiiville (vrt. hallitusvastuu) ja pyrkimys kiinnittää yleisön mielenkiinto järjestelmätason epäoikeudenmukaisuuteen omien ongelmien perkaamisen sijaan.

Lopuksi koen tarpeelliseksi muistuttaa, etteivät LKP:n eduskuntavaaleissa vuonna 1979 kohtaamat ongelmat ole sinänsä poikkeuksellisia suomalaisten liberaalien puolueiden pitkässä historiallisessa jatkumossa. Liberaalit puolueet eivät ole käytössä katsoen koskaan saavuttaneet valtakunnallisesti merkittävää kannatusta, joten olisi väärin antaa ymmärtää sen olleen realistisesti mahdollisesti tässä yhteydessä edes täydellisesti onnistuneella kriisiviestinnällä. Ainoastaan keskiryhmien välisellä tiiviillä yhteistyöllä tai muiden vapaamielisten porvaripuolueiden kanssa yhdistyneenä ne ovat kuitenkin saattaneet päästä vaalitulostaan kokoaan huomattavasti suurempaan yhteiskunnalliseen vaikutusvaltaan. Samalla se on kuitenkin hitaasti rapauttanut kansalaisten luottamusta itsenäiseen omista ideologisista lähtökohdista ponnistavaan ja vakavasti otettavaan liberaaliseen vaihtoehtoon puoluemuotoisena.

6.1 Lopputulokset

Tämän tutkimuksen teoreettinen pohja on rakentunut Chaïm Perelmanin ja Lucie Olbrechts-Tytecanin argumentaatioteorian varaan. Kirjoittamisprosessin varhaisessa vaiheessa sain suosituksia ottaa mukaan myös toinen teoria ja muodostaa näistä eräänlainen retorisen tutkimuksen yhdistelmä. Koin kuitenkin lukijan kannalta selkeämmäksi rajata teorian vain yhteen, koska se mahdollisti teorian monipuolisemman tarkastelun ja mielekkään esittelyn tämän tutkimuksen rajoissa. Valitun tutkimusmetodin avulla olen pyrkinyt erittelemään argumentaatiotekniikoita, joihin LKP turvautui puoluelehden kriisiviestinnässä vuoden 1979 eduskuntavaalitappiossa. Työskentelytapani on näin ollen ollut laadullinen, poliittisen tekstin sisältöä tulkitseva ja erittelevä tutkiminen. Lukijan osalta koen huomion arvoiseksi tarkentaa, että työn tulkinnallisuuden vuoksi esitetyt huomiot edustavat kirjoittajan omaa tapaa hahmottaa tapahtumia rajallisen aineiston varassa. Tämän vuoksi toisesta näkökulmasta ja erilaisella metodilla tarkasteltuna tutkimuksen ajankohtana ilmentyneet tapahtumat saattaisivat esiintyä hyvin erilaisessa valossa.

Koen onnistuneeni tässä tutkielmassa, mikäli se herättää lukijassa ja omassa tieteenalassani mielenkiinnon tarkastella vaaleja aikaisempaa suurempana kokonaisuutena. Valitettavasti kotimaisia politiikan tutkimuksen retoriikka-analyyseja tutkiessa voi huomata, että valtaosa on kiinnostunut ainoastaan vaalivoittajien puheista. Näin siis siitä huolimatta, että usein onnistuneella kriisiviestinnällä on kylvetty seuraavan onnistumisen siemen. Vastaavasti pieleen mennyt kriisiviestintä on aiheuttanut usein yhä syvemmän tappiokierteen, kuten tämän tutkimuksen esimerkkitapauksesta saattaa myöhemmän tiedon valossa huomata. Tähän taustaan nojaten uskon tutkimukseni tuovan uudella tavalla esiin vaalien osapuolen, jonka retoriikka muuten yleensä jää voittajien varjoon. Samalla koen tutkielman lisäanneen ymmärrystä pitkäaikaisen kotimaisen liberaalin puolueen tarinasta.

Pro gradu-tutkielman tekeminen opetti minulle enemmän kuin osasin odottaa tätä aihetta hahmotellessani. Varsinaiset ennakko-odotukseni muuttuivat oleellisesti tosin vain muutamilta osin. Ensinnäkin olin yllättyneet siitä, että kuinka kriiikkittömästi puoluelehden argumentaatioissa suhtauduttiin puolueen puheenjohtajiston panokseen vaalituloksen osalta, sekä siitä kuinka käytännössä katsoen analyyseissa ohitettiin tyystin suppeaksi jääneen ehdokasasettelun merkitys. Toisaalta monilta osin LKP:n argumentaatio oli kriisiviestinnälliseksi tilanteeksi yllättävän mekaanisiin ja järjestelmätason kysymyksiin pohjautuvaa, jossa ohitettiin yleisön vakuuttaminen syvemmin emotionaalisella tasolla. Myös jatkuvien keskiryhmien vaaliliittojen myötä syntynyt epäluulo puolueen itsenäisen olemassaolon tarpeellisuudesta ohitettiin melko kevytmielisesti, vaikka yleisö antoi tästä erilaisia signaaleja jo ennen eduskuntavaaleja. Toisaalta on ymmärrettävää, että voimakkaasti puolueellisen luonteensa vuoksi lehden tarkoituksena ei ole ollut missään vaiheessa objektiivisuuteen pyrkiminen. Tämä selittää myös argumentoinnin suuntautumisen ensisijaisesti vaalijärjestelmien epäkohtiin, kuin itsekriittisesti oman poliittisen asiasisällön ja sitä kautta puolueen identiteetin ilmiselviin vaikeuksiin.

Erityislaatuiseksi huomioksi tutkielman aikana koin myös sen, että LKP lukeutuu niihin harvoihin kotimaisiin puolueisiin, jolle oli ominaista jäsenistön poikkeuksellisen voimakas naisvaltaisuus. Tämän ymmärtäminen selittää myös sen, miksi oli myöhemmin historiassa luontevaa löytää ensimmäinen nainen presidenttiehdokkaana juuri LKP:n asettamana. Olin myös yllättyneet siitä, että kuinka LKP:n aatteellinen identifikaatio tapahtui puheissa pitkälti negatiivisen kautta irtisanoutumalla muista parlamentaarisisista puolueista. Samalla koin

mielenkiintoiseksi huomioksi myös sen, että LKP ei nimestään huolimatta mahtunut ideologian osalta kovinkaan hyvin klassisen liberalismiin määritelmään vaan se edusti eräänlaista myöhempänä aikana laajemmin yleistynyttä ja useampaan puolueeseen hajaantunutta sosiaalista liberalismia.

Tämän prosessin aikana koen erityisen paljon oppineeni retoriikasta kokonaisuutena, mutta erityisesti kriisiviestinnästä sekä erilaisista yleisökäsityksistä osana vakuuttamista ja suostuttelua. Näkemykseni mukaan Perelmanin argumentaatioteoria tarjoaa niin yrityksille, kansalaisaktivisteille, puolueille, puheenkirjoittajille kuin monille muille yhteiskunnallisille toimijoille keinoja siihen, miten omaa vuorovaikutusta voi parantaa ja edistää tavoitteiden mukaisesti yhteisyyttä luovaa voimaa. Itseni ja oman työurani kannalta koen oleellisimmaksi huomioksi sen, miten Perelmanin argumentaatioteoriassa puhetta analysoidaan ja eritellään aina yleisön, eli sen kuulijakunnan jonka mielipiteisiin haluaa vaikuttaa, kautta. Katson, että juuri perelmanilaisen yleisökäsityksen ymmärtäminen yhdistettynä laaja-alaiseen retoristen tehokeinojen hallitsemiseen mahdollistaa onnistumisen monenlaisissa viestintätaitoja vaativissa tehtävissä.

6.2 Jatkotutkimus

Olen nostanut tämän tutkimuksen aikana useasti esiin sen, miten kontekstisidonnaisista tapahtumista on ollut kyse, kun tutkitaan vaaleissa käytettyä kriisiviestintää. Ilman kattavaa historiatietoa on haastavaa tutkia niitä olosuhteita, joissa valitut argumentit on haluttu puhujan toimesta asetella. Tämän vuoksi tärkein mahdollinen jatkotutkimus liittyy Liberaalisen kansanpuolueen seikkaperäiseen poliittiseen historiaan. Nykyisin koin lähes mahdottomaksi löytää ehyttä puoluehistoriaa, jonka puute vaikeutti ensisijaisesti tämän tutkimuksen lyhyttä historiallisen osion laatimista. On vaikea ymmärtää miksi tällaista ei ole tähänkään päivään mennessä tehty. Johtuuko se siitä, ettei LKP koskaan noussut riittävän suureksi puolueeksi, vaikka se vaikutti maan hallituksessa pitkään? Toisaalta voi olla niin, että puoluehistorioiden tekeminen jää edelleen monilta osin puolueiden omalle vastuulle ja LKP:n katoaminen puoluekartalta on samalla myös jättänyt ison aukon poliittisen historian kotimaisiin teoksiin. Professori Vesa Vareksen mukaan liberaalinen potentiaali on tuskin edelleenkaan kadonnut minnekään suomalaisesta puoluekentästä ja yrityksiä pääsemiseksi Ståhlbergin perinnön haltijaksi, täyttämään perinteistä liberaalista linjaa, saattaa hyvinkin vielä esiintyä. (Vares 2002, 304) Jos näin todella tapahtuu, niin uskon myös LKP:n kuten

muidenkin suomalaisten liberaalien puolueiden historian kirjoittamattomuuden korjautuvan vielä ennen pitkään.

Eräs mahdollinen jatkotutkimuksen mahdollisuus olisi laajentaa tulkintatyöliä siten, että mukaan otettaisiin retorisen analyysin lisäksi esimerkiksi diskurssianalyysi ja narratiivianalyysi tai jompikumpi näistä. Kyseisten tulkintatyöliä yhdistelmällä olisi mahdollista tarkastella laaja-alaisemmin eri näkökulmista vaalitappioissa käytettyjä keinoja. Tämän tutkielman ajankohdan ja aineiston huomioon ottaen olisi ollut kohtuullisen helppoa tehdä esimerkiksi narratiivista analyysia tapahtumien tragediaan perustuvaa olemusta analysoiden. Samalla olisi myös mahdollista esimerkiksi vertailla eri puolueiden käyttämiä argumentteja samojen eduskuntavaalien tarinan kaaresta. Yksi vaihtoehto voisi olla myös vertailla vaalitappioissa käytettyjä argumentteja eri maissa ja vaalijärjestelmissä. Ongelmaksi tosin saattaisi koitua, että näiden kaikkien tiivistäminen edes yhteen kirjaan saattaisi olla haastavaa. Joka tapauksessa kokisin mielenkiintoiseksi nähdä pidemmälle jalostuneempaa tutkimusta vaalitappioissa käytetystä kriisiviestinnästä.

7. Lähdeluettelo

Aarnio, Eeva ja Palonen, Kari: Puolueiden periaateohjelmat 1995. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston valtio-opin laitos, 1995.

Alander, Juha: Kristityn velvollisuus maailmassa Mikko Juvan tie ylioppilasjohtajasta Liberaalisen kansanpuolueen ensimmäiseksi puheenjohtajaksi. Joensuun yliopisto, Teologinen tiedekunta, 2007.

Arter, David. The Finnish Election of 1979: The Empty-Handed "Winner"? Parliamentary Affairs, 1979.

Borg, Olavi: Liberalismi ja liberaalit puolueet. Tampereen Yliopisto, 1979.

Borg, Olavi: Valtio-oppinut vallan kamareissa. 1960-1990-lukujen politiikkaa osallistujan ja tutkijan silmin. Vantaa: Tallinna-kustannus Oy, 2015.

Jansson, Jan-Magnus: Samassa veneessä. Hämeenlinna, Kirjayhtymä, 1981.

Jussila, Osmo ja Hentilä, Seppo ja Nevakivi, Jukka: Suomen poliittinen historia 1809-2009. Helsinki: Sanoma Pro Oy, 2009.

Juholin, Elisa: Presidentinvaali kampanjaorganisaation näkökulmasta. Jyväskylän yliopistopaino, Jyväskylä 2000.

Leiwo, Matti & Pietikäinen, Sari: Kieli vuorovaikutuksen ja vallankäytön välineenä. Teoksessa: Palonen, Kari & Summa, Hilikka (toim.): Pelkkää retoriikkaa. Vastapaino, Tampere, 1996.

Mickelsson, Rauli: Suomen puolueet. Vapauden ajasta maailmantuskaan. Tampere: Vastapaino, 2015.

Palonen, Kari & Summa, Hilikka (toim.): Pelkkää retoriikkaa. Vastapaino, Tampere, 1996.

Perelman, Chaïm ja Olbrechts-Tytecan, Lucie: *The New Rhetoric. A Treatise on Argumentation*. University of Notre Dame Press, 1969.

Perelman, Chaïm: *Retoriikan valtakunta*. Tampere: Vastapaino, 1996.

Puro, Jukka-Pekka: *Puhetaidosta retoriikkaan, vai oliko se päinvastoin*. Tampere: Tiedotustutkimus, 1998.

Rantala, Onni: *Suomen puolueiden muuttuminen 1945-1980*. Helsinki: Gaudeamus, 1982.

Rentola, Kimmo: *Vallankumouksen aave*. Helsinki: Otava, 2005.

Ruoho, Taina: *Miksi puoluemuotoinen liberalismi on kadonnut Suomesta? Valtio-opin Pro gradu – tutkielma*. Helsingin Yliopisto, Yleisen valtio-opin laitos, 2005.

Summa, Hilkka: *Hyvinvointipolitiikka ja suunnitteluretoriikka: tapaus asuntopolitiikka*. Espoo. Teknillinen korkeakoulu, 1989.

Vares, Vesa: *Valta, vapaus, edistys ja kasvatus: liberaalisten liikkeiden ja liberaalisen ajattelun vaiheita Suomessa ja Ruotsissa 1800-luvulta 1960-luvun puoliväliin*. Jyväskylä, Kopijyvä, 2002.

Sähköiset lähteet

Elo, Kimmo ja Nyysönen, Heino: *Vaalijärjestelmällä on väliä 6/2014, 20-24*. Tieteessä tapahtuu. Linkki tarkastettu 25.3.2018 Saatavilla

file:///C:/Users/JRJEST~2/AppData/Local/Temp/48238-Artikkelin%20teksti-37926-1-10-20141119.pdf

Kettunen, Pauli: *Kirkuvan harmaa vuosikymmen*. 21.5.2005. Linkki tarkastettu 25.3.2018. Saatavilla http://www.tyovaenperinne.fi/tyovaentutkimus/tt2006/a_kirkuvan.htm

Liberaalinen kansanpuolue: Liberaalisen kansanpuolueen periaateohjelma. Jyväskylä, 1971. Linkki tarkastettu 25.3.2018. Saatavilla <http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelma?tunniste=lkpperiaate1971>

Liberaalisen Kansanpuolueen Periaateohjelma, 1971: Linkki tarkastettu 25.3.2018. Saatavilla <http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelma?tunniste=lkpperiaate1971>

Railo, Erkka: Populistien jatkuva mediahuomio ei ole itsestäänselvyys. 31.8.2015. Linkki tarkastettu 25.3.2018. Saatavilla <https://blogit.utu.fi/ekeskus/2015/08/31/populistien-jatkuva-mediahuomio-ei-ole-itsestaanselvyys/>

Siivinen, Tuomo 2014, Punavalkoinen propaganda: Vaalistrategiat Kansallisen Kokoomuspuolueen ja Suomen Sosialidemokraattisen Puolueen eduskuntavaalijulisteissa 1919-1939. Linkki tarkastettu 25.3.2018. Saatavilla <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/44407/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201410132978.pdf?sequence=1>

Vares, Vesa: Suomalaiset puolueet. Liberaalipuolueet. YLE, 2011. Linkki tarkistettu 23.3.2018. Saatavilla <https://areena.yle.fi/1-1297553>

8. Liitteet

Olen luettellonut alle aineistoni tekstit lehden numeron ja sen mukaan, mihin asiasisältöön olen kiinnittänyt huomiota analyysissäni.

Uusi Polttopiste

Tammikuu 4, nro. 1 s. 1 ja 16 Vaalien spekulointia ennen vaaleja, Gallup-kritiikki, s. 6 Niemisen henkilöhaastattelu

Tammikuu 11, nro. 2 s. 2 ja s. 10 Spekulointi ennen vaaleja, Vaaliliitot piireittäin, s. 16 pienet vs. suuret puolueet

Tammikuu 18, nro. 3, s. 2 ja s. 4 Puolueen vaalitavoite, pienpuolueiden puolustaminen

Tammikuu 25, nro. 4, s. 2 Oikeistolaistuminen nuorliberaalien pelkona, Keskiluokka-teema

Helmikuu 1, nro. 5, s. 16 Ehdokkaat koko maassa

Helmikuu 22, nro. 8 s. 1 ja 16 Hallituspohjasta debattia puolueen nuorisjärjestön kanssa

Maaliskuu 8, nro. 10 s. 6 Keskipuolueiden talousohjelman ”kymmenen käskyä”

Maaliskuu 15, nro. 11 s. 2 Vaaliennusteet, s. 4 Puoluesihteerin vaalitavoite, s. 6 Kansanedustaja Niemisen henkilöhaastattelu

Maaliskuu 22, nro. 12 s. 2 Vaalimatematiikka s. 3 ja s. 7 Keskiluokan asialle liian myöhään s. 4 Koko hallitusrintaman tappio s. 5 PJ korostaa vaalivoittoja tietyissä piireissä s. 7 Ideologiset rasitteet s. 8 Protestivaalit

Maaliskuu 29, nro. 13 s. 3 Pilakuva vaalilaista, s. 4 Helsingissä kannatuksen romahtaminen, s. 8 Puoluesihteerin luettelee syitä vaalitappiolle, s. 9 Vaalilaki, s. 10 Hallitusvastuu LNL:n pj, s. 16 Missä nuoret ja miehet?

Huhtikuu 5, nro. 14–15 s. 3 Vaalitulosta ei ratkaistu rahalla

Huhtikuu 19, nro. 17 s. 13 Puolueen olemassaolon kyseenalaistaminen

Elokuu 9, nro. 32 s. 1, 6 Päätoimittaja vaihtuu Samuli Miettiseen